

Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya

142. Maig 2023 / Setembre 2023

FRAGMENT D'UNA PINTURA ROMÂNICA D'AUTOR DESCONEGUT

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA. Núm. 142. Maig 2023 / Setembre 2023

Direcció: JOAN FERRER, Gutenberg, 15 - 08397 Pineda de Mar. ESPERANÇA AMILL, Sant Antoni, 89 – 43800 Valls. Adreça electrònica: butlleti@abcat.cat. Secretaria: secretari@abcat.cat. Administració: Pla de Palau, 2 – 43003 Tarragona. Disseny de la coberta: Narcís Comadira. Composició: 3 x Tres (Valls). Impressió: Gràfiques Moncunill, SL (Valls). DL: B-23633-1978. ISSN: 2013-9373

Amics, escric aquest portal el dijous dia 27 de juliol.

Des del dia 18 al matí fins al 25 a la nit d'aquest mes, un grup sinodal de 26 pelegrins, divuit dones i vuit homes, hem fet camí seguint els passos de Jesús per la Terra Santa, des del peu de la muntanya de l'Hermon fins a Betlem i des de Jafa fins al riu Jordà i el Mar Mort. Els itineraris estaven ben preparats per contemplar els pobles, paisatges, ambient actual i rastre de l'antic: en barca dins del llac de Tiberíades, el lloc de la casa de David sota la basílica de Betlem, l'aigua en el lloc del baptisme de Jesús, el lloc de les temptacions en el desert de Judà tocant Jericó, Natzaret, Magdala, la porta de sortida de Jerusalem a la Roca del Calvari, les restes de la basílica de l'Ascensió a la part més alta de la Muntanya de les Oliveres...

El nostre grup sinodal ha gaudit el guiatge de Mn. Antoni Pérez de Mendiguren i Cros, molt expert en la Bíblia i en la Terra de Jesús. També hem gaudit els serveis inesgotables de la Maria de l'Esperança Amill Rocamora, directora del Secretariat d'Animació Bíblica, l'entitat de l'Associació Bíblica de Catalunya que actua a l'Arquebisbat de Tarragona, i organitza els nostres viatges a Terra Santa.

Us ofereixo uns quants detalls:

Cesarea marítima: la ciutat que Herodes el Gran feu edificar per el Cèsar, on encara es treballa posant a la vista el teatre reconstruït, les restes dels palaus, l'estadi, a la vora del mar, el port, el lloc de culte des de la sinagoga fins als croats, l'aqüeducte...

Pau hi va viure presoner fins que el van traslladar a Roma per a ser judicat al tribunal del Cèsar (Ac 23,23-27,1).

*Aqüeducte
de Cesarea marítima*

Natzaret: la font del poblet en temps de Josep i Maria, que hi anava a buscar l'aigua; la basílica moderna edificada sobre la casa de Maria, l'església de Sant Josep, on Jesús creixia en edat i saviesa (Mt 2,22-23; Lc 1,26-38; 2,51-52).

Canà: tres parelles han gaudit la seva realitat d'esposos, amb l'alegria de tot el grup. A les noces (Jn 2,1-11), amb la presència de Jesús: el cep veritable (Jn 15,1-5), i la seva Mare, la dona que sap quina relació té amb el seu Fill i ho manifesta quan diu als servidors (literalment **diakónois**): «feu tot el que ell us digui».

El llac de Galilea: l'hem recorregut una estona en barca, llegint alguns textos que ens situen en l'ambient de Jesús i els seus deixebles. Contemplant les seves ribes a tres-cents metres sota el nivell del Mediterrani, veiem alguns poblets i la muntanya.

De peus a terra, cantem les benaurances, llegim la multiplicació dels pans i peixos.

A la riba, vora l'aigua, llegim la crida i la resposta positiva de Pere i Andreu, Joan i Jaume. La realitat es veu més clara quan llegim l'Evangelí segons Joan i els trobem en el lloc del baptisme de Jesús, on Joan Baptista els el va mostrar presentant-lo com l'Anyell de Déu (Jn 1,31-43).

Encara a la Galilea, pujant del llac, llegim la crida que fa Jesús als qui el segueixen: *n'legí dotze als quals donà el nom d'apòstols, perquè estiguessin amb ell i per enviar-los a predicar, amb poder de treure dimonis* (Mc 3,14-15).

Tornem al lloc vora l'aigua on la tradició i alguns vestigis col·loquen Jesús ressuscitat preparant l'esmorzar, confiant a Pere el pasturatge de les seves ovelles, alhora que li demanava tres vegades si l'estimava (Jn 21,15-19).

Cafarnaüm: a l'ombra dels arbres, al costat de les restes de la sinagoga, hem escoltat Jesús que ens diu: *La meua carn és veritable menjar i la meua sang és veritable beguda. Qui menja la meua carn i beu la meua sang, està en mi, i jo, en ell. A mi m'ha enviat el Pare que viu, i jo visc gràcies al Pare; igualment els qui em mengen a mi viuran gràcies a mi. És l'Esperit qui dona vida; la carn no serveix de res. Les paraules que jo us he dit són Esperit i són vida* (Jn 6,55-57.63).

Uns passos cap al sud hem contemplat el que queda i el que s'ha reconstruït de la casa on Jesús va guarir la sogra de Pere: *Jesús va arribar a casa de Pere i trobà que la sogra d'aquest era al llit amb febre. Llavors li tocà la mà, i la febre va deixar-la. Ella es va aixecar i es posà a servir-lo* (el verb del text original grec és **diakoneo** (Mt 8,14-15; Mc 1,29-31; Lc 4,38-39). O sia que la sogra de Pere va ser **diaconessa** de Jesús: una bona connexió entre la força nutritiva de la Paraula encarnada, ofrena d'altar, i la participació en el culte del Nou Testament en el temple domèstic dels deixebles que estimen i viuen alimentats per la Paraula, al costat del Pare: *Qui m'estima, guardarà la meua paraula; el meu Pare l'estimarà i vindrem a fer estada en ell* (Jn 14,23).

Magdala: Comencem el matí del dijous dia 20 llegint a l'evangelí segons Lluc: *Després d'això, Jesús recorria viles i pobles predicant i anunciant la bona nova del Regne de Déu. L'acompanyaven els Dotze i algunes dones que havien estat curades d'esperits malignes i de ma-*

lalties: Maria, l'anomenada Magdalena, de la qual havien sortit set dimonis, Joana, la muller de Cuses, administrador d'Herodes, Susanna i moltes altres, que els assistien (el verb del text original grec és *diakoneo*) *amb els seus béns* (Lc 8,1-3). O sia que entre els deixebles de Jesús, a més dels Dotze, hi anaven **moltes dones** que eren **diaconesses** del grup.

Veiem les restes de la sinagoga del segle primer i celebrem l'eucaristia a la capella actual, amb una barca per altar, vista preciosa al llac, pintures dels Dotze en les pilastres del costat. Les columnes que aguanten la cúpula porten el nom de les dones que ens presenten els textos evangèlics, una de les columnes està dedicada a les **moltes altres** dones que no porten nom.

Tots sabem que la Maria de Magdala fou alliberada per Jesús i el seguia amb les altres dones i els deixebles (Lc 8,1-3), va estar al peu de la creu amb la **mare** de Jesús i Maria, **muller de Cleofàs** (Mt 27,55-56.61; Mc 15,40-41; Jn 19,25), a la sepultura (Mt 27,61; Mc 15,47; Lc 23,55), i el va trobar ressuscitat (Mt 28,1; Mc 16,1.9-11; Jn 1-2.11-18).

Passem de Galilea a la Judea, a l'esquerra la vall del riu Jordà i a la dreta la Samaria:

Nosaltres aquesta vegada no podem anar a prop de Sicar on es troba el pou de Jacob. Des de l'autocar recordem l'oferiment de Jesús a la samaritana: *Tots els qui beuen aigua d'aquesta tornen a tenir set. Però el qui begui de l'aigua que jo li donaré, mai més no tindrà set: l'aigua que jo li donaré es convertirà dintre d'ell en una font d'on brollarà vida eterna.* La samaritana va acceptar l'ofrena i la comunicà a la gent del seu poble: *Llavors la dona deixà la gerra i se'n va anar al poble a dir a la gent: Veniu a veure un home que m'ha dit tot el que he fet. No deu ser el Messies? La gent va sortir del poble i l'anà a trobar* (vegeu Jn 4,1-42).

Renovem les promeses del baptisme tocant l'aigua del Jordà, davant de Jericó que ens parla també de l'entrada a la terra promesa.

Baixem una mica cap el sud: el bany al Mar Mort és una bona experiència de contacte amb l'aigua salada que conté, i un contrast amb l'aigua viva que surt del temple pregonada en la profecia del llibre d'Ezequiel (Ez 47,1-12).

Dinem a Jericó on recordem **Rahab**, la dona que fou de gran ajuda en la conquesta de la ciutat, pactà amistat amb el poble d'Israel (Js 2,8-24; 6,22-25), i està escrita a la genealogia de Jesús, en l'evangeli segons Mateu (Mt 1,5).

Recordem també **Zaqueu**: el cobrador d'impostos de petita estatura i gran capacitat per a poder veure el qui volia, orelles obertes i sinceritat per actuar d'acord amb la salvació que Jesús porta a casa seva (Lc 19,1-10).

I també recordem **Bartimeu**: *el cec i captaire, que s'estava assegut a la vora del camí quan Jesús, amb els deixebles i molta gent, sortia de Jericó* (vegeu Mc 10,46-52).

Betània: Celebrem l'eucaristia contents de recordar i compartir amb Jesús l'amistat de Llätzer, Marta i Maria (que no hem de confondre amb la Maria de Magdala).

A Betlem celebrem l'eucaristia en la capella de santa Elena, i, sota la basílica que ella va fer construir damunt les ruïnes de la casa de David, cantem les nades per ce-

*Edicle del Sant
Sepulcre a Jerusalem*

lebrar el naixement de Jesús. També anem a gaudir de l'alegria dels pastors al lloc on ells la reberen des del cel.

Ein Karem: Visita al lloc de la trobada de Maria i l'Elisabet i els fills de les seves entranyes, tots quatre sinodals, sense cap intromissió de separació litúrgica.

Jerusalem: Malgrat totes les destruccions i reconstruccions, respirem la presència de Jesús: presentació al temple, resposta als doctors de la llei, expulsió dels mercaders i ensenyament a la gent, sopar al Cenacle, pregària i suor a Getsemaní, presoner a la casa de Caifàs, negacions de Pere i el cant del gall, la creu, despullament i crucifixió, perdó a tothom. Segur del seu esperit a les mans del Pare, va dir: *Tot s'ha complert. Llavors inclinà el cap i va lliurar l'esperit, i: **un dels soldats li traspassà el costat amb una llança, i a l'instant en va sortir sang i aigua*** (Jn 19,30.34). Davallada de la creu, el seu cos posat en un sepulcre. Ressuscitat s'apareix a la Mare, a les dones, als deixebles sense Tomàs i amb Tomàs.

Abu Gosh (Emmaús): Pel camí Jesús es fa trobadís amb els dos deixebles que s'havien allunyat de Jerusalem, Cleofàs i la seva muller, l'altra Maria que estava al peu de la creu (Jn 19,23).

Jaffa: On Pere, que havia vist com Jesús ressuscitava la nena de dotze anys (Mc 5,37-41) va retornar Dorques a la vida (Ac 9,36-43). Pere es quedà al poble i tingué el somni que li feu entendre que havia d'anar a Cesarea per evangelitzar Corneli i els seus parents i amics (Ac 10,9-48). Nosaltres, sense el somni de Pere, vam dinar a Jafa i l'autobús ens portà a l'aeroport per tornar a casa contents i amb la seguretat que a partir d'ara, els qui han fet el viatge per primera vegada notaran un canvi positiu quan llegiran o escoltaran les lectures de la Bíblia. Com ha passat en tots els qui hem viscut l'experiència del viatge a Terra Santa.

Joan Magí Ferré

El cor que escolta a la llum de la literatura profètica

per Núria Calduch-Benages

La saviesa popular sempre s'ha interessat pel cor humà. En el nostre refranyer hi ha moltes *màximes i sentències que constaten la importància del cor en diferents situacions de la vida: en la superació d'obstacles i dificultats* (“un cor fort trenca la mala sort”), en la comunicació amb els altres (“la boca parla pel cor”) i fins i tot en la comprensió de la realitat (“el cor veu més enllà dels ulls”). Així doncs, escoltar el cor és un senyal indiscutible de saviesa. També en la saviesa bíblica, sobretot en els llibres dels Proverbis i de Ben Sira (Eclesiàstic o Siràcida), el cor ocupa un lloc privilegiat en l'ensenyament dels savis. En aquesta ocasió, però, centrarem la nostra atenció en la literatura profètica, on el terme “cor” apareix *més de 180 vegades, sobretot* en Jeremies, Isaïes i Ezequiel.

Després d'una breu introducció sobre el significat del terme “cor” en l'Antic Testament —introducció que il·lustrarem, en la mesura que sigui possible, amb una selecció de textos profètics—, ens concentrarem en Jr 26,1-6 i acabarem amb algunes pistes de reflexió adreçades a tots els creients.

El cor en l'Antic Testament¹

En la Bíblia la paraula “cor” (*leb/lebab* en hebreu, *kardia* en grec) té un significat molt més ampli que en les nostres llengües modernes.² Designa la personalitat conscient, intel·ligent i lliure de l'ésser humà, el centre de la vida íntima de la persona en la seva globalitat. Amb altres paraules, indica la interioritat de l'ésser humà vista en conjunt. El cor és, doncs, el centre de la psicologia semítica. Hereus de la tradició babilònia i assíria, els hebreus localitzen en els òrgans interns del cos humà (ronyons, fetge, entranyes), i especialment en el cor, els moviments, les emocions, els sentiments i fins i tot les idees. Per al semita el cor és el principi de tots els afectes i activitats de l'ànima. Sentiments, intel·ligència i voluntat tenen, doncs, la seu en l'òrgan central i misteriós de la vida. Vegem alguns textos de l'Antic Testament on apareixen aquestes tres dimensions del cor.

a) El cor, seu de la vida emotiva

Les passions vitals —com ara l'amor i l'odi— brollen de la profunditat del cor. És l'amor que canta l'esposa del Càntic: «Jo dormia, però el meu cor vetllava» (Ct 5,2). L'amor que reclama Dalila a Samsó: «Com pots dir que m'estimes si no em confies el secret del teu cor?» (Jt 16,15). La passió oposada, és a dir l'odi, apareix en una prescripció del Levític: «No covis odi contra el teu germà, però corregeix, si cal, el teu proïsme; així no et faràs responsable del seu pecat» (Lv 19,17).

Sentiments com la joia i la tristesa, el valor i la por també neixen del cor. Sentencia el savi en una de les màximes: «L'home content [literalment: “un cor alegre”] fa bona cara, l'home afligit està abatut» (Pr 15,13). En 2Sa 7,27, David diu al Senyor: «jo, que soc el teu servent, he gosat adreçar-te [literalment: “el teu servent ha trobat el seu cor”] aquesta pregària.» En Dt 20,3, Moisés exhorta el poble amb aquestes paraules: «Escolta, Israel! Avui aneu a combatre contra els vostres enemics: no us descoratgeu [literalment: “que no defalleixi el vostre cor”], no tingueu por, no us esvereu ni tremoleu davant d'ells.» En la segona confessió, el profeta Jeremies s'adreça al Senyor amb agraïment: «Quan m'arribava la teva paraula, jo la devorava: ella ha estat el goig i l'alegria del meu cor» (Jr 15,16). Una terrible angoixa senten, en canvi, el rei Acaz i els israelites quan s'assabenten que els arameus han acampat a Efraïm: «el cor del rei i del seu poble s'estremí, com s'estremeixen els arbres del bosc quan bufa la ventada»

¹ Cf. N. CALDUCH-BENAGES, *Dame, Señor, tu mirada. Reflexiones bíblicas sobre la vida cristiana* (Sauce 150), Madrid: PPC, 2011, 24-26.

² Cf. H.W. WOLFF, *Antropología del Antiguo Testamento* (Biblioteca de Estudios Bíblicos 5), Salamanca: Sígueme, 1997, 63-86.

(Is 7,2). Davant la corrupció del poble que viu sumit en l'engany, Jeremies cedeix a la tristesa i exclama: «Un somriure forçat amaga el meu dolor, el meu cor està malalt» (Jr 8,18).

b) El cor, seu de la vida intel·lectual

Comprensió, reflexió, discerniment, intuïció, judici, atenció i memòria són activitats intel·lectuals que normalment s'atribueixen a la ment. En la Bíblia, en canvi, tenen lloc en el cor. Per exemple, en Dt 29,3 l'autor indica amb molta precisió la funció d'alguns òrgans del cos, entre aquests el cor: «fins avui, Déu no us havia donat un enteniment [literalment: “un cor”] capaç de comprendre, ni uns ulls capaços de veure-hi, ni unes orelles bones per a sentir-hi.» Al començament del seu regnat, el jove Salomó demana al Senyor un «cor dòcil» (literalment: “que escolti”) i que sigui, per tant, font de discerniment i de saviesa per a poder governar el poble (cf. 1Re 3,9). Per la seva banda, el savi Cohélet confessa amb pena: «vaig posar-me amb tota l'ànima [literalment: “amb tot el cor”] a investigar amb l'ajut de la saviesa tot el que passa sota el cel» (Coh 1,13).

c) El cor, seu de la voluntat

Intencions, propòsits, plans, projectes, decisions, compromisos... tots es forgen en el cor. Canta el salmista: «Que et concedeixi el que desitja el teu cor i duguï a terme tot el que et proposes» (Sl 20,5). Exhorta Moisès el poble: «Llavors, allà mateix [a la terra promesa], cercaràs el Senyor, el teu Déu. I si el cerques amb tot el cor i amb tota l'ànima, el trobaràs» (Dt 4,29). «Cor» també pot ser utilitzat com a sinònim de consciència: «Però llavors David va sentir remordiments [literalment: “el cor el va colpir”] d'haver fet el cens...» (2Sa 24,10). A més, en algunes expressions (p. ex. «purs o rectes de cor», «cor malvat, dur, pervers, arrogant»), adquireix una dimensió ètica molt significativa. Així en el Salm 7: «Déu és l'escut que em protegeix, el salvador dels rectes de cor» (v. 11), i en Is 9,8, on referint-se a la paraula de Déu, el profeta afirma: «Tot el poble l'ha coneguda, però Efraïm i els habitants de Samaria diuen amb arrogància orgullosa [literalment: “amb grandesa de cor].»

El terme «cor» inclou tota la varietat de funcions emocionals, intel·lectuals, volitives i físiques de l'ésser humà. Tenint en compte aquesta àmplia gamma de significats, podem afirmar que des d'una perspectiva veterotestamentària el cor, a més de ser el centre vital de l'ésser humà, és l'òrgan de la vida espiritual i de la fe. De fet, la relació amb Déu passa a través del cor. Amb el cor l'ésser humà escolta Déu i amb el cor li respon, o bé el rebutja, allunyant-se de la seva presència i de la seva llei. Dues són les opcions fonamentals davant les quals s'imposa una elecció: d'una banda, l'obertura del cor a Déu i a la paraula; de l'altra, l'enduriment del cor i el rebuig consegüent del

Senyor i dels seus plans. En paraules d'Enzo Bianchi, «el cor està cridat sobretot a ser receptiu pel que fa a la Paraula de Déu. Només l'escolta de la Paraula de Déu allibera el cor del risc de l'enduriment, de replegar-se en si mateix» (cf. Sl 95,7-8).³

Escoltar el cor és escoltar la Paraula de Déu (Jr 26,1-6)

La relació amb Déu requereix, doncs, una actitud d'escolta que s'aconsegueix amb esforç. I aquest és precisament el cavall de batalla dels profetes. Ells han rebut la missió de transmetre al poble la paraula de Déu, però molt sovint la gent es resisteix a escoltar perquè el missatge no és del seu gust: és massa dur i, a més, convida a la conversió, és a dir, exhorta a revisar la pròpia vida amb esperit renovador i a canviar el rumb. El poble, lògicament, prefereix escoltar discursos més bonics, més atractius, més consoladors, encara que no tinguin res a veure amb la realitat i que infonguin falses esperances.

Entre els nombrosos exemples que ens ofereixen els llibres profètics, hem escollit un passatge de Jeremies (Jr 26,1-6), en què l'actitud d'escolta (o de rebuig) de la paraula de Déu constitueix l'eix central al voltant del qual gira tota la narració. Només cal notar que en el text el verb «escoltar» es repeteix quatre vegades: «qui sap si t'en faran cas» (Jr 26,3), «si no feu cas de mi» (Jr 26,4), «si no escolteu», «no en feu cas» (Jr 26,5). Ara bé, abans d'analitzar més de prop aquests versets, els situarem en el seu context a fi de poder comprendre'n millor el missatge.

a) Profeta contra profeta (Jr 26–29)

Amb els capítols 26-29 s'obre la segona part del llibre de Jeremies, que es podria definir com la biografia d'un profeta perseguit. En realitat, aquests capítols narren alguns episodis de la persecució de Jeremies per part dels falsos profetes, és a dir, dels col·legues/opositors que anunciaven un missatge «de pau», un missatge completament divers del seu. Si Jeremies exhortava el poble a sotmetre's al jou de Babilònia, els falsos profetes, en canvi, asseguraven a tots els ciutadans victòria i prosperitat si continuaven la lluita contra la nació opressora. Coneixem el nom d'algun d'aquests profetes com, per exemple, Hananià (cf. el seu enfrontament amb Jeremies en Jr 28,1-17), però generalment l'autor s'hi refereix de forma anònima, com a grup, i sovint en relació amb els sacerdots. Per aquest motiu se suposa que exercien alguna funció cultual al temple. En resum, Jr 26–29 il·lustra molt bé el conflicte entre profetes (profetes autèntics

³ E. BIANCHI, "Cuore", en R. PENNA – G. PEREGO – G. RAVASI (ed.), *Temi teologici della Bibbia* (Dizionari San Paolo), San Paolo: Cinisello Balsamo (Milano), 2010, 291 (la traducció és meua).

contra profetes falsos), un tema característic, si bé no exclusiu, del llibre de Jeremies (vegeu també Is 28,7; Mi 3,5-8.11; Ez 13-14).

b) Discurs en el temple (Jr 26,1-24)

Jr 26 narra les conseqüències del discurs que Jeremies, per ordre divina, va pronunciar al temple de Jerusalem. Després d'una breu síntesi del discurs (Jr 26,1-6),⁴ el profeta és arrestat pels sacerdots i profetes. Se l'acusa de blasfemar contra el temple i d'anunciar la destrucció de Jerusalem (Jr 26,7-11). L'autodefensa de Jeremies (Jr 26,12-15) es redueix essencialment a repetir la frase «El Senyor m'ha enviat». La resposta del profeta, tot i ser jurídicament feble, convenç els magistrats del poble. Aquests, parlant amb els preveres i els profetes, manifesten que estan convençuts que Jeremies realment ha rebut un missatge de Déu que ha d'anunciar i que, per tant, no mereix la mort. L'absolució de Jeremies també la proposen alguns savis del país (Jr 26,16-19). El seu principal argument recolza en un precedent històric: un missatge anàleg pronunciat pel profeta Miquees de Morèixet en època del rei Ezequies (cf. Mi 3,12). En no poder contradir aquest argument, els acusadors resten callats. Així doncs, en aquesta ocasió Jeremies se salva. Amb tot, per subratllar la gravetat del perill que ha esquivat, el text continua explicant la història d'Uriahu, un profeta que va ser ajusticiat perquè «profetitzava contra aquesta ciutat i contra aquest país oracles semblants als de Jeremies.» Encara que es va refugiar a Egipte, no va aconseguir escapar-se de la justícia (cf. Jr 26,20-24).

c) Síntesi del discurs (Jr 26,1-6)

El primer any del rei Joaquim (609/8 aC) Jeremies rep de Déu l'ordre de presentar-se al temple per pronunciar una forta denúncia contra el poble i exhortar tothom a canviar de conducta. Només així podran evitar l'amenaça de la destrucció del temple i de la ciutat. El discurs té lloc a l'atri, probablement amb motiu d'alguna festa assenyalada. Per això, molta gent d'altres ciutats de Judà era a Jerusalem. El discurs sembla molt important, ja que el Senyor adverteix Jeremies que no ha d'ometre res. De fet, és un tema candent per a tothom: per als sacerdots, per als falsos profetes, per al poble i, per tant, molt perillós per a Jeremies. Llegim-ne el text:⁵

¹A la primeria del regnat de Joiaquim, fill de Josies, rei de Judà, vingué del Senyor aquesta paraula: ² «Això diu el Senyor: Estigues-te a l'atri del temple del Senyor i, als qui, de totes les poblacions de Judà, hi venen a adorar el Senyor, digues-los tot el que jo et comunico; no en trenguis ni una paraula. ³ Qui sap si *te'n faran cas*, esmenaran la

⁴ El discurs complet es troba en Jr 7,1-8,3.

⁵ La cursiva és meva.

seva conducta, i jo em desdiré del càstig que tenia decidit contra ells per les seves males accions. ⁴ Digueu-los: “Això diu el Senyor: Si *no feu cas de mi*, si no compliu les instruccions que us dono, ⁵ si *no escolteu* les paraules dels meus servents, els profetes, que jo no em canso d’enviar-vos cada dia, tot i que *no en feu cas*, ⁶ faré amb aquest temple com vaig fer amb Siló, i aquesta ciutat serà recordada en les malediccions de tots els pobles de la terra.”»

Des del començament de la seva història, el poble escollit sempre ha estat lliure d’adherir-se al Senyor o de rebutjar-lo. El Senyor no l’ha obligat mai a seguir els seus camins i a observar els seus preceptes; al contrari, sempre ha pogut triar el seu destí lliurement. Per aquesta raó, en el nostre text, el Senyor no dona pas per segura una reacció favorable de la gent davant les paraules de Jeremies: «qui sap si te’n faran cas» (v. 3), el Senyor diu al profeta. Malgrat el dubte generat per aquest «qui sap...», l’observació del Senyor és positiva. Luigi Lombardi escriu al respecte: «Encara hi ha la possibilitat de salvació, perquè el penediment encara és possible.»⁶ De fet, el text destaca, d’una banda, la llibertat humana i, de l’altra, la disponibilitat de Déu, l’acció del qual està condicionada per la resposta lliure i conscient de les persones. Si el poble, doncs, escolta les paraules del profeta i deixa de fer el mal, el Senyor es retractarà del càstig.

En els versos següents (vv. 4-6), el Senyor comunica a Jeremies què haurà de dir a la gent.⁷ En particular esmenta la sort de Siló, antiga seu de l’arca de l’aliança i del culte en el temps dels Jutges, que es va convertir en ruïnes. Tanmateix, per a nosaltres, més que el contingut del seu missatge, ens interessa la manera que té el Senyor d’adreçar-se a la gent i concretament la insistència en el fet d’escoltar (i rebutjar) les seves paraules. «Si *no feu cas de mi*» es troba en paral·lel amb «si no compliu les instruccions que us dono», és a dir, escoltar correspon a complir els manaments que el Senyor va donar a Moisès al Sinaí. Així, escoltar el Senyor no és una cosa abstracta i desconnectada de la vida. Al contrari, escoltar la seva paraula es tradueix específicament en l’observança de la Llei. La Llei indica una actitud, una disposició, un camí en clau d’aliança que condueix a la vida i la felicitat (vegeu Dt 30,15-16). Aquest camí és precisament el que Israel ha triat: «He escollit els camins veritables, he admès les teves sentències. Estic enamorat del teu pacte; Senyor, fes que no quedi decebut. Correré pels camins dels manaments, perquè m’has eixamplat el cor» (Sl 119,30-32). Al capdavant, però, la gent no ha escoltat el Senyor ni els profetes que els ha ofert constantment perquè els guiessin en el seu camí. Dues vegades el Senyor repeteix que la gent s’ha negat a escoltar el missatge dels seus enviats. Jeremies no és el primer, i no serà l’últim, que haurà de patir l’hostilitat del

⁶ L. LOMBARDI, *Geremia. Baruc* (Nuovissima Versione della Bibbia 25), Roma: Paoline, 1979, 254 (la traducció és meua).

⁷ Tal com ja he indicat, Jr 26,1-6 és un resum de Jr 7,1-8,3.

poble en la seva pròpia carn. Aquest patiment és inherent a la missió del profeta, sovint mal entès, amenaçat i perseguit per les seves paraules incòmodes.

Del text a la vida

Ens situem ara en la darrera etapa del procés interpretatiu. Passem de la comprensió del text a l'actualització d'aquest, o el que és el mateix, de l'exègesi a l'hermenèutica. Després d'haver analitzat Jr 26,1-6 a partir del tema de l'escolta, ara ens preguntem pel sentit que aquest passatge té per a nosaltres, lectors actuals que vivim en una situació molt diferent d'aquella descrita en l'Escriptura. De quina manera incideix el text bíblic en la nostra història personal o comunitària? Ens deixem il·luminar i transformar per la Paraula?⁸

a) Escoltar la Paraula de Déu

Els profetes de la Bíblia són persones carismàtiques que han rebut del Senyor el do de la profecia. També els cristians hem rebut aquest do. Cadascú es, doncs, responsable de la seva missió profètica, així com de la missió profètica de la comunitat de fe a la qual pertany. Els creients no hem estat cridats a anunciar les pròpies idees o a difondre la pròpia visió del món i de la vida (cf. els falsos profetes en el temps de Jeremies), sinó a anunciar la Paraula de Déu enmig de la gent. No hi ha normes establertes sobre com anunciar el missatge de salvació; cadascú ho fa a la seva manera i segons les seves possibilitats. Ara bé, sigui quina sigui la modalitat de l'anunci, per poder transmetre la Paraula de Déu als altres primer cal escoltar-la, meditar-la, estudiar-la a fons i pregar amb ella. Es tracta d'escoltar allò que Déu vol de cadascú de nosaltres per poder respondre amb generositat a la seva petició. Sempre cal estar disposats a escoltar. Altrament dit, la Paraula que Déu ens comunica personalment hauria de ser el principal punt de suport en la vida del creient.

b) Escoltar els profetes

Déu parla a l'ésser humà de diverses maneres i en circumstàncies diferents, i per mitjà de múltiples instruments i missatgers. De fet, cal estar molt atents per captar tots els missatges que ens arriben del món, de la història, de la natura, del dia a dia, dels altres, dels nostres éssers estimats i també dels qui ens queden més lluny. Déu es comunica a través de tots ells. Són els seus profetes. De vegades els missatges són

⁸ Cf. N. CALDUCH-BENAGES, "Exégesis y hermenéutica, dos momentos de un único proceso interpretativo", en JAVIER VELASCO-ARIAS (ed.), *La Biblia compartida. Biblia y Pastoral* (Conocer la Biblia), Madrid: San Pablo, 2012, 266-272.

estrepitosos perquè es proclamen públicament i se senten pertot arreu; de vegades, en canvi, són gairebé imperceptibles i s'amaguen sota aparences falses. En algunes ocasions els missatges són un crit de dolor, una terra que gemega, un arbre que cau, una súplica en la necessitat, una malaltia inesperada, una crisi que ofega, un viatge truncat, una responsabilitat no cercada, una llàgrima que s'escapa, una mirada furtiva, un cor destrossat, la monotonia de la vida quotidiana... Per als creients, cap missatge ni cap missatger els haurien de resultar indiferents, perquè res ni ningú no és indiferent a Déu.

c) Escoltar en el cor

Déu ha plasmat el cor de l'ésser humà, el coneix, l'escruta i el penetra fins al més profund, on ni tan sols la mateixa persona és capaç d'arribar. Sovint el posa a prova per a educar-lo, orientar-lo i guiar-lo cap a la conversió. El cor, doncs, mereix tota la nostra atenció perquè és on es forja la qualitat de les nostres relacions amb Déu i amb els altres. En altres paraules, sempre cal escoltar el cor. Diu Enzo Bianchi: «La referència al cor fa ressaltar la necessitat que té l'ésser humà d'unitat en la relació amb el Senyor, de sinceritat en la seva adoració, d'autenticitat en la seva adhesió i d'integritat en la seva dedicació i amor.»⁹

Els creients som homes i dones d'escolta? Sabem escoltar la paraula de Déu i els seus profetes? Estem atents a tots els missatges? Estem acostumats a escoltar el propi cor?

⁹ E. BIANCHI, "Cuore", 291 (la traducció és meva).

Tres models neotestamentaris per a la missió

per Jaume Fontbona i Missé

1. Introducció

Arran d'una pregunta d'un alumne de la Facultat de Teologia de Catalunya que em plantejava si hi havia un model per al ministeri apostòlic, tal com havíem estudiat que n'hi havia un per a l'Eucaristia (l'Últim Sopar de Jesús) i un altre per al baptisme cristià (el baptisme de Jesús), he cercat en l'evangeli de Marc el possible model configuratiu o plasmador (τύπος) del ministeri ordenat o apostòlic. I d'altra banda, he volgut esbrinar si aquest model és el que té present la doctrina conciliar del Vaticà II sobre el ministeri ordenat o sacerdoci ministerial i com la teologia postconciliar en parteix.

D'entrada, es pot afirmar que és possible trobar el model (τύπος) en un dels gestos profètics de Jesús i constatar que el Concili Vaticà II, en la seva Constitució dogmàtica sobre l'Església (*Lumen gentium*) i en el seu Decret sobre la vida i el ministeri dels preveres (*Presbyterorum ordinis*), hi fonamenta el punt de partida del ministeri apostòlic. Així, mentre el Concili de Trento el posa en la celebració de l'Eucaristia, el Concili Vaticà el posa en la missió de l'Església. Mentre Trento posa el focus en el Sant Sopar, el Vaticà II el posa en el gest profètic de la designació dels Dotze i en la seva missió apostòlica. En concret, *Lumen gentium* 20:

Aquella missió divina encomanada per Crist als Apòstols, ha de durar fins a la fi del món (cf. Mt 28,20), perquè l'Evangelí, que ells han d'ensenyar, és totsemps per a l'Església el principi de tota vida. Per això, els Apòstols es preocuparen d'establir successors en aquesta societat jeràrquicament organitzada (*societate hierarchice ordinata*).

1. El model del ministeri apostòlic local (bisbe i preveres)

Jesús escull, d'entre els seus deixebles, dotze homes, com a gest profètic de la voluntat de restaurar el Poble de Déu com a poble de pobles; per tant, ningú no s'atorga

el fet ni el dret de ser enviat pel Senyor. I per això és tant important l'elecció dels candidats al ministeri per la mateixa Església, cosa que es fa a través d'una consulta al Poble sant i fidel de Déu, és una manera d'expressar el fet de ser designats per a la missió de continuar el llegat apostòlic.

Els Dotze són designats per *estar amb Jesús*, predicar i lluitar contra el mal. Designats, doncs, per a una existència de comunió i una missió. Heus ací el text referent del model (τύπος), Mc 3,13-15:

¹³ Jesús pujà a la muntanya, va cridar els qui va voler, i ells anaren cap a Jesús.¹⁴ En **designà** dotze (ἐποίησεν δώδεκα), als quals donà el nom d'apòstols, **perquè estiguessin amb ell** (ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ) i per enviar-los a **predicar** (κηρύσσειν),¹⁵ **amb poder** (ἐξουσίαν) de treure dimonis.

La muntanya és el lloc on Jesús es troba amb el seu Pare (Mc 6,46) i mostra la seva divinitat (Mc 9,2). Hi ha una elecció divina que configura una existència unida al Fill (*estar amb Jesucrist*) i que implica una missió, la de predicar amb poder contra el mal, que introdueix la sospita i la divisió (cf. Gn 3). Una autoritat (ἐξουσία) per a enfortir la comunió amb Crist. En efecte, recorda sant Pau: «Jo no m'haig d'avergonyir de l'ἐξουσία que hem rebut del Senyor per a edificar-vos, i no pas per a destruir-vos» (2Co 10,8). «Que no hagi de tractar-vos amb rigor, valent-me de l'ἐξουσία que he rebut del Senyor per a edificar, i no pas per a destruir» (2Co 13,10).

El model (τύπος) per al ministeri apostòlic tindria, doncs, tres trets significatius: ser *designat* (constituït) per una *missió* específica que és predicar amb autoritat contra el mal. I això és possible *estant units* al qui els ha designat i enviat (Jesucrist).

*Frontal
d'altar de
la Seu
d'Urgell,
pintura
policromada
al temple
sobre taula,
autor anònim
(s. XII),
MNAC*

Des d'antic, el bisbe i els preveres són relacionats amb Jesucrist i els *Dotze*. Per això, fins que no apareix el bisbe únic a cada Església local, sempre es parla del col·legi apostòlic com a grup estable successor dels Dotze i dels Apòstols. I el bisbe únic (ἐπίσκοπος) apareix a cada Església local a la fi del segle II. Aquest ἐπίσκοπος és alhora el primer dels qui garanteixen l'estabilitat institucional (la κοινωνία) i la fidelitat als Apòstols (la *successió apostòlica*), juntament amb els πρεσβύτεροι (els futurs preveres) i els διάκονοι (els futurs diaques). Els πρεσβύτεροι formen el consell del bisbe per al govern (l'element pastoral) i els διάκονοι l'ajuden en la gestió (atenció als pobres i a la resta dels fidels) i en els serveis que calguin perquè l'Evangeli i l'Eucaristia creïn fraternitat. Durant els primers segles, els diaques vindrien a ser com els auxiliars del bisbe local.

Tanmateix, molts defensen la no existència encara del bisbe únic quan es troba en una mateixa carta que el singular ἐπίσκοπος (Tt 1,7) i el plural πρεσβύτεροι (Tt 1,5) són sinònims. Però ja és indicatiu que es comenci a fer servir aquest substantiu en singular (1Tm 3,2; Tt 1,7), mentre que l'altre no. Aquest fet ens porta cap a l'Església d'Antioquia, on trobem consolidada —ben d'hora— la figura del bisbe únic en les cartes autèntiques d'Ignasi d'Antioquia (inici del segle II). En canvi, l'Església de Roma manté durant més temps l'estructura col·legial de l'únic *presbyterium*, assistit pels diaques; sembla que el primer bisbe únic de Roma va ser Víctor (189-199), quan Ireneu acaba la redacció dels cinc llibres *Adversus Haereses* (180-189), i ja parla del bisbe local de Roma.

Per tant, el gest profètic de Jesús, tal com és narrat en Mc 3,13-15, vindria a ser el model (τύπος) del ministeri apostòlic com a *col·legi apostòlic* entorn Jesús (el que després anomenarem el *presbyterium*). Aquest model és, doncs, tant per al bisbe com per als preveres, d'on brolla la seva identitat (ser designats) i missió (predicar amb autoritat contra el mal, contra la divisió, per tant, a favor de la comunió).

Fem un pas més i fixem-nos en els textos més significatius de les Cartes d'Ignasi d'Antioquia. El més significatiu és aquest: «Seguiu tots l'exemple del bisbe, com (ὡς) Jesucrist el del Pare, i l'exemple del presbiteri (τῷ πρεσβυτερίῳ) com (ὡς) el dels Apòstols» (IgEsm 8,1). Aquí veiem relacionats el bisbe amb Jesucrist i el presbiteri amb els Apòstols. I aquesta relació tipològica —a imatge del tron celestial o de la litúrgia celestial— entre el presbiteri i els Apòstols la trobem en altres llocs de les cartes considerades autèntiques d'Ignasi d'Antioquia. Per exemple:

Presidits pel bisbe en el lloc (εἰς τόπον) de Déu i els preveres en el lloc (εἰς τόπον) del Col·legi dels Apòstols (συνεδρίου τῶν ἀποστόλων) (IgMg 6,1).

Els Apòstols com (ὡς) el presbiteri de l'Església (πρεσβυτερίῳ ἐκκλησίας) (IgFld 5,1).
[...] És més, sotmeteu-vos també al presbiteri com als Apòstols de Jesucrist (ἀλλ' ὑποτάσσεσθε καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ὡς τοῖς ἀποστοστόλοις Ἰησοῦ Χριστοῦ) (IgTr 2,2).

[...] Els preveres (πρεσβυτέρους) com a Consell de Déu (ὡς συνέδριον Θεοῦ) i com el Col·legi dels Apòstols (ὡς σύνδεσμον ἀποστόλων) (IgTr 3,1).

Cal recordar que els termes *en figura* (ἐν τύπος), *com* (ὡς) i *en el lloc de* (εἰς τόπον) expressen la concepció tipològica, és a dir, una identitat en la diversitat entre els conceptes o personatges relacionats. En efecte, és típic de la patrística l'ús del comparatiu *com* (ὡς) en funció de sacramentalitat. Ignasi ha instaurat aquesta terminologia de la sacramentalitat, així la locució εἰς τόπον és sinònima de εἰς τύπον, de manera que estableix una correspondència ontològica entre l'Eucaristia presidida pel bisbe amb el seu presbiteri i l'Últim Sopar celebrat per Jesús amb els Dotze.

Aleshores el presbiteri representaria (*identitat en la diferència*) el Col·legi apostòlic, i el bisbe, Jesucrist. I el gest profètic de l'Últim Sopar de Jesús amb els Dotze s'actualitza en l'Eucaristia de l'Església local, on el bisbe representa Crist i els preveres representen els Apòstols. Aquesta peculiaritat ignasiana de relacionar el *presbyterium* amb els Apòstols, fa present la imatge del col·legi apostòlic envoltant Crist, una imatge que remet al Regne de Déu, ja apuntat en la promesa de Jesús als Dotze (Apòstols). En concret: «menjareu i beureu a la meua taula en el meu regne, i us asseureu en trons per jutjar les dotze tribus d'Israel» (Lc 22,30); i en Mt 19,28: «En veritat us ho dic: quan neixi el món nou i el Fill de l'home s'assegui en el seu tron gloriós, també vosaltres, els qui m'heu seguit, us asseureu en dotze trons per jutjar les dotze tribus d'Israel.»

En síntesi, el text de Mc 3,13-15 és el tipus (model plasmador/configuratiu) del col·legi apostòlic local, atès que el bisbe i els preveres són relacionats amb Crist i els Apòstols, sabent que l'Església té com a fonament alhora Crist (1Co 3,11) i els Apòstols (Ef 2,20; Ap 21,14), i que és l'Esperit Sant qui garanteix aquest doble fonament.

El Vaticà II, basant-se en el NT, posa el punt de mira en la iniciativa divina: són elegits per a un servei, per al qual se'ls atorga un do de l'Esperit, que els estructura personalment, col·legialment (en l'àmbit local: el col·legi presbiteral, que té com a cap el bisbe diocesà; i en l'àmbit universal: el col·legi episcopal, que té com a cap el bisbe de Roma) i sinodalment (són germans entre els germans; estan al servei del poble de Déu que se'ls ha confiat).

Lumen gentium 19: Jesús, el Senyor, després d'haver pregat al Pare, va cridar els qui va voler i anaren cap a ell; en va designar dotze perquè estiguessin amb ell i per enviar-los a predicar el Regne de Déu (cf. Mc 3,13-19 i Mt 10,1-42), i els va constituir apòstols (cf. Lc 6,13) a manera de col·legi o grup estable, al davant del qual va posar Pere, triat d'entre ells mateixos (cf. Jn 21,15-17). Els va enviar als fills d'Israel primer, i després a totes les nacions (cf. Rm 1,16), perquè amb la potestat que els donava fessin deixebles seus tots els pobles, els santifiquessin i els governessin (cf. Mt 28,16-20; Mc 16,15; Lc 24,45-48; Jn 20,21-23), i d'aquesta manera propaguessin l'Església i la pasturessin servint-la sota la direcció del Senyor dia rere dia fins a la fi del món (cf. Mt 28,20). Van ser confirmats plenament en aquesta missió el dia de la Pentecosta (cf. Ac 2,1-36) tal com el Senyor els havia promès: «Quan l'Esperit Sant vindrà damunt vostre, rebreu una força que us farà testimonis meus a Jerusalem, a tot Judea, a Samaria i fins a l'extrem de la terra» (Ac 1,8).

Presbyterorum ordinis 2: Així, doncs, un cop enviats els Apòstols com Ell havia estat enviat pel Pare, Crist, per mitjà d'ells, feu participar de la seva consagració i de la seva missió els successors d'aquests, els bisbes, la funció ministerial dels quals ha estat confiada als preveres en grau subordinat, per tal que, constituïts en l'orde del presbiterat, fossin cooperadors de l'orde episcopal en el compliment fidel de la missió apostòlica que Crist els ha confiat.

2. El model del ministeri diaconal

Si el model del col·legi apostòlic local (presbiteri) i del col·legi apostòlic universal (episcopat) és l'elecció dels Dotze per Crist (Mc 3,13-15), el model del diaconat és l'elecció dels Set (Ac 6,1-6) per l'assemblea sinodal convocada pels Dotze amb una proposta pastoral concreta. Fixem-nos, ara, en el text referent del model (τύπος), Ac 6,1-7:

¹ Per aquells dies, com que anava **augmentant** (πληθυνόντων) *el nombre dels deixebles*, els creients de llengua grega es van queixar dels de llengua hebrea, perquè les seves viudes eren desateses en *el servei diari* (ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ) d'ajuda als pobres.

² Llavors els **Dotze** (οἱ δώδωκα) van convocar *l'assemblea dels deixebles* (τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν) i els digueren:—No estaria bé que nosaltres deixéssim la predicació de **la paraula de Déu** i ens poséssim a *servir a les taules* (διακονεῖν τραπέζας).

³ Per tant, germans, trieu (ἐπισκέψασθε) entre vosaltres **set** (ἐπτά) homes (ἄνδρας) de bona reputació (μαρτυρουμένους), **plens de l'Esperit Sant** (πλήρεις πνεύματος) i de saviesa, i els encarregarem aquesta tasca (καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης).

⁴ Nosaltres continuarem dedicats a la pregària i al servei de la Paraula (τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου).

⁵ La proposta va agradar a *tot el conjunt* (τοῦ πλῆθους), i elegiren Esteve, home **ple de fe i de l'Esperit Sant**, Felip, Pròcor, Nicànor, Timó, Pàrmenes i Nicolau, un antioquè convertit al judaisme.

⁶ Els van presentar als apòstols, i aquests, després de pregar, els imposaren les mans (ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας).

⁷ **La paraula de Déu** s'anava estenent; *el nombre dels deixebles augmentava* molt a Jerusalem, i fins i tot un gran nombre de sacerdots acceptaven la fe.

Esquema de l'elecció dels Set:

A. Situació inicial de crisi: Ac 6,1.

B. Els Dotze convoquen l'assemblea (el conjunt dels deixebles): Ac 6,2.

C. Els Dotze proposen una solució: Els *Set* (Ac 6,3). Es tracta d'instituir (καταστήσομεν és la primera persona del plural del futur d'indicatiu del verb καθίστημι, que significa *instituir* o *constituir*) els Set en aquest ministeri diari de distribuir els béns, ministeri que també feien els Dotze.

*“Elecció dels
set diaques”,
fra Angelico,
Capella
Nicolina*

D. Els Dotze tenen una missió prioritària: el servei de la Paraula (Ac 6,4).

C’. L’assemblea accepta la proposta dels Dotze: Ac 6,5.

B’. Els Dotze ratifiquen (preguen i imposen les mans als Set) la decisió de l’assemblea: Ac 6,6.

A’. Situació final de superació de la crisi: Ac 6,7.

Aleshores tenim que el diaconat està al servei dels *Dotze*, i per tant, al servei dels seus successors, els bisbes. I en l’àmbit concret de l’Església local, al servei del col·legi apostòlic local, que té com a cap el bisbe diocesà. El ministeri diaconal sorgeix, doncs, a partir d’una proposta dels Dotze a tota l’assemblea eclesial reunida, perquè elegeixi *Set* homes que els assisteixen i auxiliïn en el ministeri apostòlic (cf. *Lumen gentium* 29).

La prioritat continua essent la difusió de la Paraula (predicar amb autoritat contra el mal, que es factor de divisió, cf, Gn 3). La missió pastoral provoca la proposta d’un nou ministeri eclesial.

Finalment convé destacar que, a l’aula conciliar del Vaticà II, es va voler precisar la distinció entre els preveres i els diaques al si de l’únic sacerdoci ministerial, tot al servei del sacerdoci comú dels fidels (cf. *Lumen gentium* 10). Mentre els preveres –inspirant-se en sant Ignasi d’Antioquia– són definits com a *senat del bisbe* (IgMg 6,1), els diaques són ordenats *ad ministerium Episcopi* (al servei del ministeri episcopal). A més, es precisa que el model que ha d’inspirar els diaques és *Crist Servent*, el Senyor que s’ha fet servidor de tothom.

3. El model de l'apostolat cristià

El bisbe de Roma Francesc comença el seu ministeri petri amb l'exhortació *L'anunci de l'Evangelí en el món actual* «*Evangelii gaudium*» (2013), i ho fa amb la intenció d'animar totes les persones batejades a la missió, a l'apostolat, a l'evangelització. I comença el primer capítol —*la transformació missionera de l'Església*—, tot afirmant:

L'evangelització obeeix al mandat missioner de Jesús: «Aneu i convertiu tots els pobles, bategeu-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant, ensenyant-los a observar tot el que us he manat» (Mt 28,19-20). En aquests versets es presenta el moment en el qual el Ressuscitat envia els seus a predicar l'Evangelí en tot temps i pertot arreu, de manera que la fe en Ell es difongui en cada racó de la terra (núm. 19).

I més endavant, en el capítol tercer —titulat: *L'anunci de l'Evangelí*—, tot destacant que *tots som deixebles missioners*, diu:

En tots els batejats, des del primer fins a l'últim, actua la força santificadora de l'Esperit que impulsa a evangelitzar. El Poble de Déu és sant per aquesta unció que el fa infal·lible «in credendo» (núm. 119).

Aleshores, hi ha també un model (τύπος) que configuri la identitat i la missió de tota persona cristiana? El trobem en el baptisme de Jesús, i especialment en el text de Lc 3,21-22:

²¹ Tot el poble es feia batejar, i Jesús també fou batejat. Mentre pregava, el cel s'obrí, ²² i l'Esperit Sant baixà cap a ell en forma corporal, com un colom, i una veu digué des del cel: *Tu ets el meu Fill, el meu estimat; en tu m'he complagut.*

*“Baptisme
de Jesús”,
Domenico
Ghirlandaio,
Capella
Tornabuoni,
Florència*

Efectivament, la narració lucana del baptisme de Jesús és la que millor presenta el model, ja que no hi ha Joan Baptista (és a la presó: Lc 3,20), i s'esdevé en un context d'unió entre el món diví i el terrenal (mentre Jesús prega: Lc 3,21), amb la qual cosa hi ha una intenció clara de presentar Jesús inseparablement com el *Nou Adam* i com l'*Ungit* (el *Crist*, el *Messies*), que acumula en la seva persona el privilegi de ser alhora *Messies Rei* (cf. Sl 2,7), *Messies Profeta* (cf. Is 42,1) i *Messies Sacerdot* (cf. Gn 22,2.12.16), és a dir: el *munus triplex* de rei, profeta i sacerdot. I això gràcies a la veu del cel (Lc 3,22) que ens el presenta com a Fill (*Tu ets el meu fill*: Sl 2,7), com a Sacerdot (*Pren Isaac, el teu fill únic, que tant estimes*: Gn 22,2), com a Profeta (*Aquí teniu el meu servent, que jo sostinc, el meu elegit, en qui s'ha complagut la meua ànima*: Is 42,1). Per tal d'entendre la relació tipològica, és a dir, la identitat en la diferència, de Jesús amb Isaac, trobem que, en el *Testament de Levi* (segona meitat del segle I aC), David és el Messies Rei i Isaac és el Messies Sacerdot.

Aleshores tota persona batejada rep de Déu Pare una nova identitat: la de ser fill/a de Déu en el Fill (*nova creació, nou naixement*: Jn 3,7) i alhora se li atorga una missió amb la força del do de l'Esperit: la de ser cristiana (*ungida* com Crist, rep la unció de l'Esperit: 1Jn 2,20.27); i com a tal és distingida pel Pare amb la *dignitat reial, sacerdotal i profètica*, igual que Crist. La recepció de l'Esperit Sant és per a la missió d'anunciar la Paraula arreu.

El model consta de dos trets fonamentals: la nova identitat (Jn 9,9) amb *el baptisme d'aigua* i la missió amb la *unció de l'Esperit Sant* (1Jn 2,20). El tercer tret és rebre, amb la nova identitat, la dignitat reial, sacerdotal i profètica; és a dir participar en l'edificació de l'Església: essent-ne responsable; participar del sacerdoci de Crist: oferint i oferint-se; participar en la missió evangelitzadora: portant l'Evangeli i testimoniant-lo allà on es viu i s'actua.

4. Conclusió

El ministeri apostòlic s'arrela en una designació per a una missió i l'apostolat laical s'arrela en una identitat per a una missió. La missió és la mateixa i consisteix a evangelitzar amb la força de l'Esperit Sant. La peculiaritat del ministeri apostòlic rau en la designació i en el fet *d'estar amb Crist* per tal d'acompanyar la missió de totes les persones batejades.

L'Església rep del seu origen apostòlic un ministeri (ἐπισκοπή) que implica una responsabilitat *particular* perquè sigui exercida en el si d'aquesta responsabilitat *comuna*. L'Església no pot dispensar de cap d'aquests dons ja que el primer s'ordena al segon (cf. *Lumen gentium* 10). Totes les persones batejades som radicalment iguals; però, en aquesta igualtat radical (*de re*), s'insereix l'autoritat (ἐξουσία) específica que alguns posseeixen en virtut del que l'Esperit Sant ha suscitat a l'inici de la predicació apostòlica,

Baptisteri de Bovalar

que estructura l'Església com una *comunió*, un teixit que té com a ordit la igualtat radical de *tothom*, i com a trama, la diversitat. Igualtat i diversitat donades a la vida de l'Església *sacramentalment*.

En resum, tots iguals en la dignitat de batejats implicats en l'edificació del Cos de Crist, però alguns diferents en el servei (διακονία) d'aquesta edificació comuna. El que manifesta l'Eucaristia, que *tots* celebrem, però *un de sol* és el *sacramentum* de Crist Cap, s'ha de verificar (visibilitzar) analògicament en tots els àmbits de l'existència eclesial.

El Vaticà II defineix i estructura el sacerdoci dels fidels pels tres sacraments de la iniciació cristiana (LG 11A). Així, el baptisme els constitueix en confessors de la fe rebuda; la confirmació, en testimonis de Crist amb la força de l'Esperit; i l'Eucaristia en donadors de la pròpia vida i en *un de sol* en Crist. Hi ha un lligam entre el sacerdoci baptismal i la missió profètica (He 13,15; cf. *Lumen gentium* 12). Per la seva incorporació al cos de Crist, tots els fidels cristians participen de la unció de l'Esperit (1Jn 2,20.27), que defineix la identitat i la missió de Jesús: és ungit per Déu (Lc 4,18; Ac 10,38); és el *Messies* o el *Crist* (Mt 1,1.18; Mc 1,1; Lc 2,11; Jn 1,41); així com també la identitat i missió dels

batejats: són *cristians*; ungits per Déu (2Co 1,21) i constitueixen una *comunitat sacerdotal* i una *casa reial* (1Pe 2,9; Ap 1,6; 5,10). I com diu el núm. 2 del Decret del Vaticà II *Presbyterorum ordinis*:

El Senyor Jesús, a qui el Pare santificà i envià al món (Jn 10,36), va fer participar tot el seu Cos místic en la unció de l'Esperit, amb la qual Ell fou ungit: ja que en Ell tots els fidels cristians són constituïts en un sacerdocí sant i reial.

Dit d'una altra manera, per la participació en el sacerdocí de Crist, els fidels cristians són constituïts en una existència de *comunió*, tota centrada a viure *ara i aquí* tot el misteri pasqual de Crist.

NOTA FINAL: En l'elaboració d'aquest article s'ha partit del manual de l'autor amb la bibliografia allí ressenyada: Jaume FONTBONA I MISSÉ, *El ministeri de comunió en l'Església avui* (CPL Libri 43), Barcelona: CPL 2021.

SURFISTA DE L'EVANGELI

Lectura narrativa envoltant de l'Evangelí segons Mateu

per Justino Martínez Pérez

Quantes vegades hem de perdonar?

JAVIER ABAD

És bonic escoltar com les persones llegeixen la Bíblia. Hi descobrim tantes coses! Per això t'invito a tu que llegeixes aquestes pàgines a compartir la teva lectura i la vivència de la Paraula de Déu. Cerca on trobar aigua per a la set, i com aconseguir-ho.

Ja veuràs quines coses tan boniques hi descobreixes. Jesús va dir que calia proclamar la Bona Nova sobre les teulades: «Allò que us dic en la fosca, digueu-ho a plena llum, i allò que sentiu a cau d'orella, pregoneu-ho des dels terrats» (Mt 10,27). Aleshores, ens ajudarem a créixer en el coneixement dels evangelis, en el servei als pobres, en la comunitat, en la missió, en la lluita per la vida, per la justícia i per la pau. En una paraula: en la solidaritat!

Surfista de l'Evangelí

Aquest any, durant tot l'any, vull dedicar força temps a l'Evangelí segons Mateu.¹ Serà la meva platja! Per cert, m'encanta la platja de Piatan. Això sí que és una platja!

¹ Carlos MESTERS, Mercedes LOPES, Francisco OROFINO, *Misericordia quiero y no sacrificios. Encuentros bíblicos sobre el Evangelio de Mateo*, Estella. Giorgio ZEVINI, *La lectio divina en la comunidad cristiana. Espiritua-*

No hi ha gaire gent. Uns caminen, altres juguen a pilota, altres seuen. Els nens juguen a ser gent gran, i homes i dones juguen com a nens i construeixen castells a la sorra.

M'agrada la platja, com m'agrada llegir els evangelis. Aquesta és una de les meves platges preferides. L'Evangeli segons Lluc: quina cosa tan bonica! Des de fa molt de temps que m'agrada passejar-m'hi una vegada i una altra. I l'Evangeli segons Marc, quina meravella! Però, he decidit que, de moment, la meua "ona" serà Mateu. Hi ha mil motius per freqüentar aquesta platja. Alguns consideren aquest Evangeli com el més eclesial:² parla de la manera de ser la comunitat, del perdó, de viure i celebrar, de ser seguidors i seguidors de Jesús. Té gust de pa cuit, de treballadors i treballadores cansats d'esperar a la plaça que algú els contracti per treballar (Mt 20,1-16); hi apareix una multitud de pobres (4,23-25; 9,35; 25,31-46). Parla també de temptacions (Mt 4,1-11; 20,20-23) i de somnis. Hi ha molta saviesa i missatge en aquest bagul on el deixeble del Regne s'assembla a l'amo de casa que treu de la seva arca coses noves i velles (Mt 13,52).

—Ja en vaig sentir parlar. Que està molt ben estructurat i que té molts discursos: cinc! Que aquest Evangeli ens els vol ensenyar.

—És una Bona notícia per als pobres i petits. M'encanta llegir aquest Evangeli. És bonic, molt bonic!

—I també parla molt de Jesús de Natzaret que recorre Galilea, ensenyant a les sinagogues, proclamant la Notícia Alegre del Regne i guarint tota mena de malalties i xacres. Ens ho indica al final del capítol 4, verset 23, i torna a reprendre-ho al final del capítol 9,35; d'aquesta manera indica un conjunt meravellós de paraules i gestos alliberadors de Jesús.

És clar, no resulta fàcil descriure tot aquest teixit, ja que té fils de molts colors. I Jesús, Salvador, és com un riu immens que travessa tot l'Evangeli segons Mateu. Rep el nom d'"Emmanuel" que significa "Déu amb nosaltres" (Mt 1,23) i es fa present on dues o tres persones es reuneixen en nom seu (Mt 18,20) i acompanya cada dia els missatgers enviats a proclamar la Bona Notícia del Regnat de Déu als quatre vents de la terra (Mt 28,18-20).

lidad, Método, Praxis, Estella 2005. Franz ZELINGER, *Entre o céu e a terra. Comentário ao sermão da Montanha (Mt 5-7)*, São Paulo 2008.

² Pablo RICHARD, «Evangelho de Mateus: uma visão global e libertadora», *RIBLA* 27 (1997) 7-28. Antônio COUTO, *Introdução ao Evangelho de Mateus*, São Paulo 2014. D. A. CARSON, *O comentário de Mateus*, São Paulo 2010.

*El surfista
de l'Evangeli
s'arrisca i
descobreix la
cara de Crist*

Jesús apareix envoltat de gent i moltes vegades de la comunitat de seguidors. Tot això ho trobem allà i molt més. Hi ha tant de secret en aquesta platja o, més ben dit, en aquell mar que ens captiva i sorprèn!

Tu creus que la coneixes, perquè hi has passat diverses vegades, però no és veritat. Les empremtes que vas deixar a la platja, l'endemà ja no hi són. Camines i camines i la platja és sempre nova. El cel, diferent. El mar, més alegre i revitalitzador. Ens fa somiar desperts!

Platja, quina cosa tan bonica! Platja d'Evangeli, do de Déu! Evangeli de Mateu, regal preciós de Déu. Memòria de Jesús i de les comunitats. Memòria de la missió dels pobres!

—Però els pobres tenen missió?

—Només faltaria això, que els pobres ja no tinguessin missió! No tenen casa, ni pa, ni terra, ni salari. Els van treure, moltes vegades, la seva cultura, gairebé que els van arrencar la vida, i, ara, els volen deixar també sense missió? Però això no pot ser, perquè Déu els l'ha confiada en primer lloc: a ells pertany el Regne del cel! (Mt 5,4).

Surfista? Sí

Anem a la platja, com diu la cançó. No és que jo estigui boig per la platja. Vaig néixer en un poble petit lluny del mar. Però els ulls se'm van acostumar a les platges i vaig decidir ser surfista.

—Però, tu que nedes tan malament...

—Doncs ja ho veus, gairebé no sé nedar, però m'agrada fer surf. Jo i el mar som bons amics. Dins del que cal, perquè el mar, com la vida i l'Evangeli, enclouen molts secrets!

—I l'Evangeli segons Mateu també. Dona per fer surf un any o dos: una delícia de mar! Com més avances, més gran és l'alegria de nedar, de jugar amb les onades. Tu, la taula i les onades fent-te una cosa sola, juntament amb el vent i el sol. Un miracle en moviment!

Quan es vol retenir l'onada, això és impossible. L'onada arriba i et porta a la platja. Cal deixar-se portar per les onades, i jugar a la gratuïtat del que hem rebut, com la del vent que ve, que va i s'atura quan vol.

Una cosa així farem amb l'Evangeli segons Mateu. És bonic per als nens: poden jugar a la platja i sentir la presència de l'Amic que parla amb tant afecte dels nens que fins i tot els adults volen tornar-se nens per entrar al Regne de Déu (Mt 18,1-4), i així es fa el somni de Jesús. I Jesús crida d'alegria veient tantes coses bones: “Et lloo, Pare, perquè hi ha tants nens a la platja, fent renou, compartint, essent solidaris, i en aquesta presència de Déu, que ens acompanya cada dia, hi descobrim un Rostre de Déu tot especial: Jesús li diu “ABBA”, una cosa així com “Pare!” o “Mama!” amb tot l'afecte i la tendresa que un nen petit sap dir (Mt 11,25-27).

Endinsar-se en l'Evangeli i descobrir-hi la cara de Crist

El surfista de l'Evangeli s'arrisca i descobreix la cara de Crist. S'endinsa en altres platges i altres mars i participa de la missió de les comunitats (Mt 10). I es queda a mercè del Vent. Sempre en moviment, guiat per camins nous, sota la protecció i la mà de Déu que subjecta la taula i el surfista, quan arriba el cansament (Mt 11,28-30).

Entrar amb decisió, entrar al mar amb el dinamisme i la passió del surfista. Quantes vegades? Només el mar i Déu ho saben! Entrar i tornar a començar sempre de nou perquè Ell ens crida, com a Pere i Andreu, com a Jaume i Joan, al *seguiment*³ i ens confia la missió de ser “pescadors d'homes” (Mt 4,18-22).

—Ja m'està captivant aquesta història de Jesús i els seus deixebles. Em posaré a fer feina. Però, per on començar a llegir?

³ L'evangelista Mateu fa servir el verb unes 25 vegades. I Xabier PIKAZA en ressalta la rellevància i el profund significat: “L'església es defineix *pel seguiment personal de Jesús*. Els cristians no necessiten cursos de llengua o tradició textual per a entendre'l, perquè Jesús mateix és el seu Llibre i Pa de comunió interhumana”. Xabier PIKAZA, *La novetat de Jesús. Aportació i llegat*, (Col·lecció Exègesi Fe Adulta 7), Illescas, Toledo 2019, p. 54, en nota. Els mots subratllats són del text original.

—Generalment, pel començament; però et divertiràs si comences pel final. Fes la prova un cop a la teva vida. Llegeix el capítol 28 de Mateu, tot el capítol... a poc a poc. Recorda tot allò que ja saps de Jesús. Tu ja en saps moltes coses, de Jesús. De fet, ja participes de la comunitat, oi?

Descobrir i acollir la novetat de vida

Quan anem bussejant per l'Evangeli⁴ i seguim pas a pas les pistes que cada evangeli-
lista ens posa en el seu relat entrem al moll de la qüestió: l'Evangeli fa una radiografia
de la nostra vida, ens fa descobrir els nostres amagatalls i també els nostres somnis
i ens posa una fletxa a l'ànima encaminada a la meta que el Senyor ens confia com
a missió. Sens dubte, arriben sorpreses, interrogants i moments de decisió, però on
sabem que Déu ens espera a qualsevol revolt del camí.

Ell inspirarà la resta per a continuar fent surf. Una onada i una altra fins a arribar
a aquesta platja. L'Evangeli mana i convida a començar a Galilea, per on Jesús va co-
mençar. (Pots llegir, aquesta segona vegada, l'Evangeli segons Mateu des del capítol 3
en endavant). La tercera vegada, fes el camí per tot l'Evangeli: des del començament
mateix, des del primer capítol, veient com és presentat Jesús, fill o descendent David i
d'Abraham (Mt 1,1). Hi trobaràs la presentació que en farà Joan Baptista en el capítol
tercer. I apareixerà Jesús com a "llum" enmig de les tenebres en el territori de Zabuló
i Neftalí, camí del mar, al costat del Jordà, Galilea dels gentils, i brillarà l'alegria de
la Bona Notícia del Regne de Déu; Jesús guareix malalts de manera que la seva fama
arriba fins a Síria i "el va seguir molta gent de Galilea, de la Decàpolis, de Jerusalem,
de Judea i de l'altra banda del Jordà" (Mt 4,25).

Veient la gentada, puja a la muntanya, s'asseu, i els seus deixebles se li acosten,
i proclama el missatge de les Benaurances, amb la seva paradoxa de felicitat per als
darrers i petits, convidant a ser sal de la terra i llum del món (5,13-16), fent una
opció radical pel Regne de Déu i la seva justícia (Mt 6,33), sentint la crida i l'estil de
Jesús com una provocació que convida a seguir-lo, malgrat les pedres del camí, essent
comunitats que acullen i cuiden amb afecte i cura els petits i els darrers, mentre es
pregunten sobre mil coses i la dificultat d'oferir el perdó de cor (Mt 18).

Algunes preguntes són tan semblants a les nostres...: "Qui és el més gran en el
Regne de Déu?" "Quantes vegades hem de perdonar?" es pregunta Javier Abad de
Guardo (Palència). Pregunta que també Pere havia dirigit a Jesús. Però d'altres són tan
diferents, tan originals que només poden ser nostres.

⁴ Carter WARREN, *Mateo y los márgenes. Una lectura sociopolítica y religiosa*, Estella 2007.

Mira, mentrestant, quina és la resposta i la proposta sempre nova de Jesús. Una cosa és saber, una altra de ben diferent viure i practicar. I caminar i acompanyar dos quilòmetres a qui ens va demanar que anéssim amb ell un sol quilòmetre (Mt 5), o oferir el perdó de cor (18,35). Aquest perdó i amor renoven el cor i la comunitat. Ens porten la vida nova de Déu, una Bona Nova, Evangeli per a nosaltres, per a les nostres comunitats i per al món actual. Sentiràs una música especial a les teves orelles, en el teu cor i els teus peus es posaran a cent per les autopistes de la vida i de la missió.

D'entrada, l'arbre genealògic de Jesús

Cada evangelista té una manera característica de narrar i, sobretot, d'iniciar el seu relat. "Llibre de l'origen de Jesucrist, fill de David, fill d'Abraham" (Mt 1,1). Així comença Mateu la seva narració, amb una genealogia. En trobem una altra en l'evangeli segons Lluc (3,28-38). Recordo de nen, com el rector, Guillermo Bartolomé, la declamava en llatí i, encara que no ho enteníem gaire, ens cridava l'atenció que hi havia una poesia, un encant en la manera de proclamar-la.

Les genealogies són un gènere especial que es va posar de moda, especialment a partir de l'exili de Babilònia, i en aquesta successió o cadena de noms té el seu trellat, ja que per a qui vol entendre n'hi ha prou amb mitja paraula. És una cosa així com una picada d'ullet al teatre, que diu o suggereix mil coses o n'amaga altres tantes. Només qui vol entendre descobreix la finalitat de tota aquesta manera de narrar. La presència de les dones estrangeres ha fet anar de corcoll més de quatre saberuts. I la darrera, Maria, també n'ha desconcertat molts. Aquest verset (v. 16) mereix un capítol a part, però donarem algunes pinzellades perquè no podem deixar passar debades la seva profunditat i riquesa.

La genealogia en si corre lleugera des del començament, indicant que en tal va engendrar en tal altre. Introdueix la presència d'algunes dones (vv. 3.5.6.16) i destaca, de passada, el rei David entre els altres. Fixem-nos en el verset 16: "i Jacob va ser el pare de Josep, l'espòs de Maria, de la qual nasqué Jesús, l'anomenat Messies" (BCI).

En el verset 16 diverses coses criden l'atenció i les traduccions potser per claredat o brevetat, no subratllen prou la novetat que conté. El 2019, a Manaus (Amazones –Brasil), fent classes a l'Institut de Teologia, ITEPES, vaig dedicar un temps i vaig poder consultar la traducció de setanta bibles. Totes oferien la mateixa traducció, tot just tres, indicaven la novetat profunda que tanca i que ressaltarem a continuació.

Destaquem en primer lloc que posa tot el que ha passat fins en aquell moment: "Jacob va engendrar Josep", no res d'especial. Després afegeix qui és aquest Josep, l'espòs de Maria. El més normal era expressar-ho de manera contrària: Maria, l'esposa de

Josep. Aquí hi ha un canvi radical de significat: Josep, l'espòs de Maria, de la qual – (i aquí el verb original en grec “engendrar” – apareix en veu passiva “va ser engendrat”) Jesús, anomenat Crist”.

En moltes traduccions del verset 16 indiquen que “de Maria va néixer Jesús” sense cap més comentari, però en aquest moment, com assenyala la Bíblia Bilingüe, l'evangelista posa l'èmfasi en “la generació de Jesús”, que exposa amb trets molt característics, en contrast amb tot allò precedent i com a novetat joiosa davant del que està arribant: la veu passiva usada en aquest versicle significa: “de la qual va ser engendrat Jesús”, entenent-se, per Déu: “(per obra) de l'Esperit Sant” (veu passiva teològica).

Com a conclusió parcial

Estem convençuts que val la pena de continuar fent surf i dedicar una bona estona cada dia i cada setmana per passejar amb bon ritme per l'Evangeli segons Mateu! Hi trobaràs un món nou. Hi descobriràs tresors i perles precioses per les quals val la pena anar fins a la fi del món, com es diu popularment, o arriscar-ho tot en una jugada plena de fervor i gosadia (Mt 13,44-46). Aquestes paraules de Jesús ens porten a un compromís ferm i decidit en el seu seguiment i a viure com Maria, la Paraula de l'Evangeli en l'horitzó de tots els oceans (Lc 8,21;11,28). Perquè Ell, el Senyor de la missió, veient la situació de les persones i comunitats, que es troben com ovelles sense pastor, envia evangelitzadors i ens acompanya a la feina: “L'Emmanuel —Déu amb nosaltres” (Mt 1,23) fa surf al nostre costat, o, com ens recorda Mateu “on n'hi ha dos o tres de units en el meu nom, jo sóc allí enmig d'ells” (18,20). I, a més, en l'aventura meravellosa de la missió ens acompanya fins als confins del món (Mt 28,20). Per això caminem, en sortida permanent, sense cansar-nos, sense tirar la tovallola i sense desistir mai fins a la del temps.

En l'ampli horitzó, on el mar s'ajunta amb el cel, el Regne de Déu arrela i ve a trobar-nos. Vine i freqüenta tu també aquesta platja de l'Evangeli. Posa't en camí a realitzar la teva missió i a alegrar-te en aquest any de gràcia del Senyor. Vine! Vine a fer surf! Sigues un surfista de l'Evangeli i anuncia'l fins als confins del planeta! Perquè el Senyor de la missió, el Crist ressuscitat, continua convidant persones i comunitats: “Aneu, doncs, a tots els pobles i feu-los deixebles meus, batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant...” (Mt 28,19).

Frases

“En els moments més durs de la Vida, la Bíblia porta llum, força i energia.”
“Anima't a llegir la Bíblia, amb calma, un minut cada dia!”

“Vine a practicar surf amb nosaltres! Sigues un surfista de l'Evangeli! Participa del goig: Feliços els peus del missatger... (Is 52,7).”

“Déu ens acompanya pels mars i tempestes de la vida, i ens fa arribar a bon port, malgrat els vents contraris, si estem a punt amb veles desplegades...”

La influència de l'hel·lenisme en els evangelis sinòptics i en els Fets dels Apòstols

per Rodolf Puigdollers i Noblom

Introducció¹

La pregunta sobre la influència de l'hel·lenisme sobre el Nou Testament i, concretament, sobre els evangelis sinòptics i els Fets dels Apòstols presenta un gran interès. Jesús era un jueu; ell parlava en arameu, encara que habitualment en les sinagogues en les quals participava (Natzaret, Cafarnaüm), l'Escriptura es llegís en hebreu. Malgrat això, el Nou Testament ens ha arribat tot escrit en grec. Això ha fet pensar a alguns que el missatge de Jesús, proclamat en arameu, potser es troba deformat, pel fet d'haver-nos arribat traduït a una altra llengua.²

El grec i la cultura hel·lenista han estat vistos, de vegades, com l'expressió del paganisme i, per tant, el missatge del Nou Testament seria un missatge original de Jesús deformat per una llengua i una mentalitat pagana. Ja el segon llibre dels Macabeus considerava «l'augment de l'hel·lenisme (*hellénismou*) i l'avanç dels costums estrangers» (2Ma 4,13) un fruit del gran sacerdot impiu Jàson (175-172 aC).

El verb *hellênizô* significa originalment «parlar en grec»; en aquest sentit un hel·lenista és simplement una persona que parla en grec. El terme *hellénismos*, «hel·

¹ Conferència donada a l'Escola de Teologia del Maresme, el 25 de maig de 2023, a Mataró.

² Bibliografia: M. HENGEL, *L'ellenizzazione» dell Giudea nel I secolo d. C.*, Brescia: Paideia 1993; A. PIÑERO (ed.), *Biblia y helenismo. El pensamiento griego y la formación del cristianismo*, Còrdova: El Almendro 2006.

lenisme», en canvi, per la forma final dels substantius en *-ismos*, suposa una connotació d'insistència coaccionant. Així aquest terme, en la seva utilització primitiva, significa la defensa combativa no tan sols de la llengua grega, sinó també del seu estil de vida, eliminant els costums dels altres pobles. És en aquest sentit que, en l'època d'Antíoc IV Epífanes, hi va haver un «augment de l'hel·lenisme». Un exemple semblant es troba en el terme *ioudaismos*, que no significa en origen la religió jueva, sinó la defensa combativa de la llengua i dels costums jueus, com ho mostra Pau en la carta als Gàlates, quan parla del seu comportament precedent *en tô ioudaismô* (Ga 1,13.14), és a dir, quan defensava fanàticament els costums jueus (cf. igualment 2Ma 2,21; 8,1; 14,38; 4Ma 4,26).

Hebreus i hel·lenistes a Jerusalem en la primera meitat del segle I

El llibre dels Fets dels Apòstols, en el capítol sisè, ens ofereix un exemple clar de la relació de cultures en la Jerusalem de la primera meitat del segle I, és a dir, en l'època de Jesús i de les primeres comunitats cristianes. El text ens parla de les tensions que es produïren en la primera comunitat cristiana de Jerusalem en la forma d'atendre les viudes en l'assistència quotidiana. Diu el text:

Per aquells dies, com que anava augmentant el nombre dels deixebles, hi va haver una queixa dels hel·lenistes (*hellênistôn*) contra els hebreus (*hebraïous*), perquè les seves viudes eren desateses en l'ajuda diària (Ac 6,1).

El text anomena «hebreus» els jueus de la terra d'Israel, que utilitzaven com a llengua l'hebreu o l'arameu. En les seves trobades a la sinagoga, l'Escriptura era llegida en hebreu i, posteriorment, traduïda i comentada en arameu. En canvi, anomena «hel·lenistes» els jueus procedents de la diàspora, és a dir, de la dispersió jueva per diverses parts del món. Utilitzaven el grec com a llengua en les seves trobades en la sinagoga i l'Escriptura hi era llegida segons la traducció grega dels LXX.

El mateix capítol dels Fets indica que a Jerusalem hi havia «la sinagoga anomenada del lliberts, Cireneus, alexandrins i de Cilícia i d'Àsia» (Ac 6,9). No està clar si el text parla d'una, dues o més sinagogues; els lliberts podrien ser descendents de jueus portats a Roma i posteriorment alliberats.³ Però, sigui com sigui, tots ells eren jueus, encara que vinguessin de Roma, Cirene, Alexandria, Tars o Efes; i en les seves trobades l'Escriptura era llegida en grec. Es calcula que, en temps de Jesús, els jueus que vivien en la diàspora representaven una població entre quatre i sis milions, en una població total de l'Imperi romà d'uns 70 milions; mentre que els jueus que vivien

³ Cf. J. J. FERNÁNDEZ SANGRADOR, *Los orígenes de la comunidad cristiana de Alejandría*, Salamanca: Universidad Pontificia 1994, 138-141.

en la terra d'Israel eren aproximadament un milió i mig. Els jueus hel·lenistes que vivien a Jerusalem representaven quasi un 20 % d'una població d'uns 25 a 60.000 habitants.

Alexandria, focus principal de l'hel·lenisme, bressol de la Septuaginta

Aquest mateix text de Ac 6,9 parla, entre d'altres, de jueus alexandrins que a Jerusalem utilitzaven el grec en la seva sinagoga. La ciutat d'Alexandria, al nord d'Egipte, en el delta del Nil, era en aquella època una de les ciutats més importants de l'Imperi romà i el focus principal de la cultura hel·lenística. Allí hi havia una importantíssima comunitat jueva, que exercí una gran influència sobre la cultura jueva en general. Val la pena tenir en compte alguns exemples que ens ho mostren:

- a) Va ser a Alexandria que es va confeccionar a partir del segle III aC la traducció de l'Escriptura hebrea al grec. És l'anomenada traducció dels LXX, perquè segons la llegenda va ser traduïda de forma independent per 70 o 72 escribes, resultant un text que coincidia en tots els passatges paraula per paraula, segons recull la Carta d'Arístees. Aquesta traducció té diversos llibres que posteriorment no van entrar dins del cànon hebreu. Així: Judit, Tobit, Siràcida, Saviesa, Baruc, 1-2Macabeus, que van entrar en el cànon cristià primitiu, i altres textos que no hi van entrar (Odes, Salms de Salomó, 3-4Macabeus).
- b) Els reis asmoneus, és a dir, la dinastia dels macabeus, des de Simó Macabeu (143-135 aC) fins a Antígon (40-37 aC), eren al mateix temps reis i grans sacerdots. En ocupar el tron de Judea Herodes el Gran, com que ell era idumeu, no podia pretendre ser també gran sacerdot. Per desenvolupar aquesta funció, després d'haver fet assassinar el gran sacerdot Aristobul III, va cridar algunes de les principals famílies sacerdotals d'Alexandria, deixant de banda tots els descendents dels asmoneus que fins aleshores havien realitzat aquesta funció. Això suposa que, a Jerusalem, en l'època de Jesús, les principals famílies sacerdotals, com era el cas de la família d'Annàs, estaven formades per jueus procedents d'Alexandria i, per tant, ben influïts per la cultura grega.
- c) Un dels escriptors jueus més importants d'aquesta època va ser Filó d'Alexandria, nascut en les primeres dècades del segle I aC i mort cap a l'any 50. Els seus abundants escrits són un diàleg entre la cultura jueva i la cultura grega; fa una lectura al·legòrica de l'Escriptura.
- d) El llibre dels Fets dels Apòstols (Ac 18,24.26; 19,1) i les cartes de Pau als Corintis (1Co 1,12; 34-6.22; 4,6; 16,12) parlen també d'un jueu alexandrí, molt versat en els textos de l'Escriptura, que en la dècada dels anys 50 va estar en les comunitats de Corint i d'Efes. El seu nom era Apol·ló o Apol·loni.

El Nou Testament: un conjunt d'escrits en grec

Tot el Nou Testament està escrit en grec. Això vol dir que són textos que han nascut en comunitats hel·lenistes, siguin d'origen jueu o d'origen pagà. Segons el testimoni d'Eusebi de Cesarea, Papies d'Hieràpolis, cap a l'any 140, va dir que l'Evangeli segons Mateu havia estat escrit en «llengua hebrea», aquesta indicació tant pot significar en hebreu o en arameu (EUSEBI, *Hist. Eccl.* 3,39,16). El text que ens ha arribat a nosaltres, tanmateix, no dona cap mostra que permeti suposar que és una traducció, per això aquesta notícia de Papies cal considerar-la com una forma de recalcar l'estil hebreu del seu evangeli o bé una forma llegendària de donar prioritat al seu escrit per damunt dels altres evangelis. Actualment els estudiosos sobre els evangelis consideren que l'evangeli més antic és el de Marc.

El llibre dels Fets dels Apòstols dibuixa com a línia d'expansió del missatge de Jesús la predicació del grup hel·lenista de Jerusalem: els hel·lenistes (Ac 6,1), la mort de l'hel·lenista Esteve (Ac 7,60), la persecució contra els hel·lenistes i la fugida de Jerusalem (Ac 8,1b), la seva predicació en comunitats jueves de la diàspora per Fenícia i Xipre (Ac 11,19) i també a persones no jueves amb la formació de la comunitat d'Antioquia (Ac 11,20-26), i els viatges evangelitzadors de Bernabé i Pau des d'Antioquia (Ac 13,1-3). A més a més d'aquesta tasca realitzada pels hel·lenistes, cal tenir en compte les conseqüències de la revolta jueva i la destrucció de Jerusalem l'any 70, que obligaren a la dispersió de totes les comunitats que es trobaven a la terra d'Israel. Això explica que els evangelis de Marc, Mateu i Joan, així com l'obra lucana (i la resta del Nou Testament) estiguin escrits en grec.

Utilització de la traducció grega dels LXX en els evangelis i Fets

El fet que tot el Nou Testament estigui escrit en grec comporta que l'Escriptura que utilitzen els autors dels diversos llibres sigui la traducció grega dels LXX, confeccionada a Alexandria. Per tant, l'Escriptura que empren els autors del Nou Testament no és el text hebreu, sinó una traducció.

Tota traducció suposa un trasllat d'un text d'una llengua i una cultura a un altre camp semàntic. La traducció dels LXX va implicar, sens dubte, un encontre entre la cultura hebrea i la cultura grega. Tot mantenint la fidelitat a la fe jueva, la traducció dels LXX va obrir el text hebreu a unes noves possibilitats, així com la llengua grega a uns nous significats i a una nova riquesa de pensament. No es va produir, com diuen alguns, una paganització del text de l'Escriptura hebrea, sinó un fecund diàleg entre les dues cultures. Com va escriure E. Bickerman, la versió dels LXX «va obrir la Bíblia al món, i el món a la paraula de Déu. Sense aquesta traducció, Londres i Roma serien encara pagans i les Escriptures no serien més conegudes que el *Llibre dels morts* egipci» (*The Jews and in the Greek Age*, Cambridge 1987, 101).

Aquesta utilització del text dels LXX no tan sols explica, generalment, el contingut de les citacions que realitzen els evangelis i els Fets dels Apòstols, sinó també alguns detalls de major o menor importància. Així, p. ex., quan Mateu, en els relats de la infància, cita el profeta Isaïes: «La verge concebrà i tindrà un fill» (Mt 1,23; Is 7,14) no està traduint incorrectament o manipulant el terme hebreu *almà*, «noia», pel grec *parthenos*, «verge», sinó que reproduïx el text d'Isaïes segons la traducció grega dels LXX.

Literatura sapiencial a partir dels LXX

Les comunitats de deixebles de Jesús, després de l'experiència de la seva mort i de la seva resurrecció, van fer una profunda reflexió a partir de la Torà, dels profetes (especialment d'Isaïes) i dels escrits sapiencials (especialment els Salms, Proverbis, Saviesa i Siràcida). Lluc posa en boca de Jesús ressuscitat aquestes paraules quan s'apareix als seus deixebles: «Això és el que us vaig dir quan encara era amb vosaltres: "Cal que es compleixi tot el que hi ha escrit de mi en la Llei de Moisès, en els profetes i en els Salms"» (Lc 24,44). La indicació dels Salms és una forma de referir-se no tan sols a aquest llibre sinó, en general als altres escrits, és a dir, a la literatura sapiencial. Hi ha, doncs, aquí, una referència a la forma hebrea d'entendre l'Escriptura (Torà, profetes, altres escrits) per posar l'accent en la importància que la reflexió sobre aquesta literatura va tenir en les comunitats: Salms sobre el just sofrent, però també el llibre de la Saviesa i el llibre del Siràcida. Les comunitats dels evangelistes, com s'ha indicat, reflexionen no pas a partir del text hebreu, sinó a partir del text grec; i alguns d'aquests llibres no es trobaven en la col·lecció hebrea. Es tracta, doncs, d'uns escrits d'influència directament hel·lenística.

Heus aquí alguns exemples d'utilització del llibre de la Saviesa. En primer lloc, la consideració del just com a «fill de Déu», de manera que Déu es posarà a favor d'ell enmig de les tribulacions (Sv 2,13.18-20). Aquesta consideració es troba ben present en el relat de les temptacions de Jesús en el desert, segons Mateu i Lluc (Mt 4,3.6; Lc 4,3.9) i en les injúries en la creu (Mt 27,43): «Si ets fill de Déu...», «Ha confiat en Déu: que l'alliberi ara, si tant se l'estima!» Un altre exemple és la imatge de la mort de Judes com la mort dels impius segons l'obra lucana (Ac 1,18; Sv 4,19); o la introducció del jull com a obra de l'enemic, segons el text mateu (Mt 13,28; Sv 2,23-24).

Un altre aspecte, ben important, d'aquesta reflexió sapiencial és la influència de la personificació de la Saviesa que es troba en el llibre dels Proverbis, però també en el llibre del Siràcida i en el llibre de la Saviesa. El paral·lelisme més clar amb aquests textos és el del pròleg de l'Evangeli segons Joan, quan parla del Logos. La figura

personificada del Logos evoca la figura de la Saviesa en Proverbis 8-9, Siràcida 24 i Saviesa 6-9.

Els judeohel·lenistes i els fariseus: la fe en la resurrecció

La cultura judeohel·lenista participa al mateix temps d'elements tradicionals del pensament jueu i, per una altra banda, d'elements desenvolupats a partir de la cultura hel·lenística. Al mateix temps, la cultura jueva havia viscut també la influència de la cultura babilònica, sobretot a partir de l'experiència de l'exili a Babilònia. Aquesta doble influència es troba tant en els «hel·lenistes» com en els «hebreus». Les dues tendències fonamentals que hi havia entre els «hebreus» eren la dels saduceus i la dels fariseus.

Els saduceus, a causa de la seva situació social i econòmica, eren més oberts a la relació amb els estrangers, per motius polítics. En canvi, els fariseus es mostraven profundament defensors de les tradicions jueves, especialment en el culte. Les normes de santedat dels sacerdots en el temple els fariseus les van estendre d'alguna manera a la vida quotidiana de tots els creients. Lluc, per exemple, en la seva obra doble, subratlla el fet que els fariseus eren molt estrictes en el tema de les purificacions (Lc 5,30; 6,2,7; 11,39.42.43; 14,3; 15,2) i en la necessitat de la circumcisió (Ac 15,5).

En la lectura de l'Escriptura, els saduceus donaven la màxima importància als textos de la Torà. Per tant, quedaven menys influïts per la cultura babilònica, que Israel havia viscut de prop durant l'exili i per la cultura grega, que Israel havia experimentat sota el domini dels Ptolemeus (301-200 aC) i, encara més, sota el domini dels Selèucides (200-142 aC). Els fariseus, en canvi, encara que acèrrims defensors de les tradicions, van viure amb intensitat les influències que experimentà Israel sobre la creença en esperits intermedis, com són els àngels i els mals esperits per influència de la cultura babilònica, o sobre la creença en el més enllà per influència grega i egípcia. Aquests influxos s'integraran en el pensament jueu segons el tarannà de la seva pròpia fe: els àngels no seran éssers intermedis, sinó missatgers de Déu; i la creença en el més enllà no quedarà expressada en una ànima immortal, sinó en la creença en la resurrecció de la carn.

Els mateixos evangelis indiquen que els saduceus no acceptaven la resurrecció d'entre els morts (Mc 12,18; Mt 22,23; Lc 20,27; cf. Ac 4,2) i els Fets dels Apòstols indiquen que aquest punt era una de les diferències principals entre els dos grups (Ac 23,6). És més, assenyalen que: «Els saduceus diuen que no hi ha resurrecció ni àngel ni esperit, mentre els fariseus confessen ambdues coses» (Ac 23,8). La creença en una pervivència més enllà de la mort, en el pensament tradicional grec s'expressava en la contraposició entre ànima i cos, el cos vist com presó de l'ànima i, per tant, en una afirmació de la immortalitat de l'ànima.

En la descripció que Flavi Josep fa dels fariseus evita parlar de la resurrecció d'entre els morts, i es fixa tan sols en la vida en el més enllà: «creuen que les ànimes posseeixen el do de la immortalitat i que, quan elles baixen a l'altre món, pateixen condemnes o reben premis, segons s'hagin conduït en la vida de manera perversa o virtuosament, de manera que les primeres reben com a pagament la presó eterna, i les segones, la facultat de tornar a la vida» (*Ant.* 18,14). El pensament dels fariseus i dels judeohel·lenistes en la pervivència en el més enllà quedarà expressada, a causa de la concepció jueva de la unitat de l'ésser humà, en la creença en la resurrecció, a partir de la gran visió d'Ezequiel sobre els ossos secs (*Ez* 37,1-14). Fins i tot en textos que semblen de pensament dualista, cal fer una interpretació a partir de la concepció unitària jueva. Així en un text com: «La Saviesa no té accés en una ànima malvada, no habita en un cos sotmès al pecat» (*Sv* 1,4), no s'hi ha de veure una divisió platònica de cos i ànima, sinó una visió de l'ésser humà des de la seva referència a Déu («una ànima malvada») i una visió de l'ésser humà en la seva referència a la natura i als altres éssers animats («un cos sotmès al pecat»). Igualment en: «El cos, sotmès a la corrupció, afeixuga l'ànima; aquesta cabana de terra és una càrrega per a l'esperit que s'endinsa en la reflexió» (*Sv* 9,15), no hi ha el concepte grec del cos com a presó de l'ànima, sinó que es tracta de viure a la llum de Déu («l'ànima»), no pas en una simple comunió amb la natura i els altres animals («el cos»). La referència cos-ànima, malgrat que sigui aparentment un simple reflex del dualisme grec, s'insereix aquí en el paral·lelisme típic de la literatura hebrea com a expressió de la totalitat de l'ésser humà.

En canvi, el pensament saduceu, menys obert als escrits profètics, negarà aquesta resurrecció i quedarà en un rebuig de tot diàleg amb el pensament grec. Aquest tancament dels saduceus a la dimensió espiritual de l'ànima produirà també el tancament a l'afirmació de l'existència d'àngels i esperits impurs, que als fariseus i als judeohel·lenistes no tan sols els arribava per la sensibilitat tradicional grega, sinó amb antelació per la influència de la mentalitat babilònica. En aquest sentit, tant els evangelis com els Fets dels Apòstols es troben del costat dels fariseus i dels hel·lenistes. Lluc així ho indica gràficament quan en la compareixença de Pau davant del Sanedrí anota: «Llavors Pau, sabent que allí una part eren saduceus i una altra fariseus, va cridar enmig del Sanedrí: “Germans, jo soc fariseu i fill de fariseus, i l'esperança en la resurrecció dels morts és el motiu pel qual ara em jutgen”» (*Ac* 23,6).

La creença en la resurrecció, admesa pels fariseus i admesa pels judeohel·lenistes, es contraposa de forma radical amb el pensament grecohel·lenista, en el qual impera el sentit platònic de la immortalitat de l'ànima i de la seva contraposició al cos, que és vist com el seu sepulcre (*sôma/sêma*). L'obra lucana ho expressa gràficament quan narra el discurs de Pau a Atenes, veritable discurs a la cultura grega, que acaba quan fa referència a la resurrecció de Jesús d'entre els morts: «Així que sentiren parlar de

resurrecció dels morts, alguns es van posar a riure, i d'altres digueren: “Sobre aquest punt ja t'escoltarem un altre dia”» (Ac 17,32).

Una característica hel·lenista: la universalitat

La cultura hel·lenista, precisament perquè s'expressa en una llengua comuna per a moltes nacions, desenvolupa un gran sentit de la universalitat. Potser, de vegades, un sentit d'universalitat que tendeix a fer desaparèixer les particularitats de cada poble, com va ser el cas per a Israel en l'època d'Antíoc IV Epífanes (175-164 aC), però sempre amb l'anhel universalista que estava en l'esperit d'Alexandre el Gran.

També el poble d'Israel, malgrat que es considerava el poble elegit, havia desenvolupat un sentit universalista, almenys en la perspectiva dels temps messiànics. En aquell moment els reis de les nacions portarien cap a Jerusalem les riqueses de les nacions cap al temple. Es comprèn que els judeohel·lenistes, tant per aquests elements de la seva pròpia fe com per l'esperit hel·lenista, tinguessin un sentit profundament universalista, obert a totes les nacions.

Les comunitats jueves, a Alexandria, tan distants de Jerusalem, s'havien anat adaptant a l'estil de les associacions gregues i havien anat adquirint una certa autonomia respecte a la Ciutat Santa. Malgrat que conservessin les grans tradicions de les peregrinacions al temple, aquest era un horitzó espiritual en la seva vivència, però, al mateix temps, això en suposava un cert distanciament. D'alguna manera per a aquell jueu que vivia en la diàspora, el temple tendia a convertir-se més aviat en una realitat simbòlica, a diferència de l'habitant de Jerusalem que el contemplava, sentia els seus clamors i el podia trepitjar amb molta freqüència. Per això no és d'estranyar que Esteve, el primer del grup hel·lenista dels Set, afirmi en el seu discurs:

Fou Salomó qui li va construir un casal, encara que l'Altíssim no habita en cap edifici fet per mans d'home, tal com diu el profeta: *El cel és el meu tron, i la terra, l'escambell dels meus peus. Ho dic jo, el Senyor. Quina casa em podrieu edificar? A quin lloc podria residir? ¿No ho ha fet tot la meua mà?* Vosaltres sempre aneu a la vostra, no us heu circumcidat el cor ni les orelles! Sempre us oposeu a l'Esperit Sant: feu igual que els vostres pares! (Ac 7,47-51).

No és d'estranyar que Esteve hagués estat acusat, encara que amb falsos testimonis, que «Aquest home no para de parlar contra aquest Lloc sant i contra la Llei. Nosaltres li hem sentit dir que aquest tal Jesús Natzoreu destruirà aquest Lloc i canviarà les normes que Moisès ens va transmetre» (Ac,3-14). Sens dubte aquesta sensibilitat hel·lenista va influir en les primeres comunitats cristianes, de tal manera que va fer que fossin precisament els judeohel·lenistes els qui desenvolupessin més fortament aquest elements del missatge de Jesús que trobaven ja una proximitat en la tradició jueva i en la sensibilitat hel·lenista.

L'obra lucana, el seu pròleg

L'obra de Lluc en dos volums, l'anomenat Evangelí i els anomenats Fets dels Apòstols, és un text que literàriament mostra una gran influència hel·lenista. Es tracta de l'únic escrit neotestamentari que té pròpiament un pròleg, en el qual s'indica l'autor, el destinatari i l'ocasió de la seva escriptura. Es tracta d'un pròleg que presenta una gran proximitat amb altres pròlegs d'autors hel·lenistes, com és el cas del pròleg de Flavi Josep en la seva obra sobre la *Guerra jueva*, escrita en la dècada dels anys 70. Heus aquí, ben fàcil de comparar amb el text de Lluc:

Essent que la guerra dels jueus contra els romans és la més gran no sols de les que s'han entaulat a la nostra època, ans gairebé de totes les que tenim notícia que s'hagin declarat mai entre ciutats o nacions. Els qui no van ser presents en els fets, sinó que d'oïda han recollit explicacions fortuïtes i discordants, els han descrit retòricament; en canvi, els qui hi van ser, per llagoteria als romans o per odi als jueus, falsifiquen els fets, i els seus escrits contenen aquí un retret, allà un elogi, però enlloc, l'exactitud de la història. M'he proposat redactar-la per als súbdits de l'Imperi romà traduïnt al grec allò que havia compost en llengua materna i enviat primer als bàrbars de dalt, jo, Josep, fill de Maties, d'estirp hebrea, sacerdot de Jerusalem, que en persona vaig combatre els romans al principi i per necessitat vaig assistir a allò que es va esdevenir després (*Bell.* 1,1-3).

De forma semblant, el pròleg de l'obra lucana se situa en paral·lel amb el pròleg del traductor grec del Siràcida (Sir, pròleg) i del pròleg de l'autor del Segon llibre dels Macabeus, situat després de dues cartes als jueus d'Egipte (2Ma 2,19-32). És l'estil hel·lenista.

Les «vides paral·leles» en l'obra lucana

Una altra característica hel·lenista de l'estil literari de l'obra lucana és la utilització abundant de la *syncrisis*, és a dir, de la comparança entre dos personatges. Les «Vides paral·leles» de Plutarc són sens dubte el millor exemple d'aquesta forma literària. Lluc utilitza aquest estil grec, en primer lloc en els relats de la infància establint un paral·lelisme continuat entre Joan Baptista i Jesús. Així presenta primer l'anunciació a Zacaries i després l'anunciació a Maria, seguides del relat de la trobada entre Maria i Elisabet. I, a continuació, el relat del naixement, circumcisió i creixença de Joan Baptista, seguit del relat del naixement, circumcisió i creixença de Jesús.

Aquest paral·lelisme es continuarà després entre el primer volum i el segon volum. Així, els relats de la infància, amb l'esquema de l'anunciació, trobada, el naixement, la circumcisió i la creixença, narrats en el primer volum, trobaran el seu eco en el segon volum en la presentació dels inicis de la primera comunitat a Jerusalem, la ma-

nifestació al poble en el temple, les dificultats per part del Sanedrí, la mort d'Esteve, l'expansió per altres llocs, fins a la formació de la comunitat d'Antioquia, en la qual, per primera vegada, els deixebles van rebre el nom de «cristians». Aquest paral·lelisme ens indica que són les comunitats obertes als pagans aquelles que d'alguna manera expressen la maduresa de la vivència del missatge de Jesús.

De forma semblant, l'obra lucana estableix un paral·lelisme entre el comiat, detenció, judici, mort i resurrecció de Jesús, amb el relat del comiat de Pau, la seva detenció, el seu judici, el seu naufragi i la seva salvació, amb la predicació del missatge als pagans, «amb tota valentia i sense cap obstacle» (Ac 28,31). En aquest sistema de paral·lelisme, però, el model es troba sempre en el primer volum. Això vol dir que la mateixa estructura de l'obra lucana, amb un primer i un segon volum, s'inspira en la *syncrisis* de la literatura grega.

La *syncrisis* entre els hebreus i els hel·lenistes

Una altra forma de paral·lelisme comparatiu es troba tot al llarg del segon volum de l'obra lucana quan parla dels «hel·lenistes» i dels «hebreus».⁴ Aquesta comparança apareix per primera vegada en Ac 6,1, però ja d'alguna manera havia estat prefigurada en el primer volum quan parla del grup dels Dotze (Lc 6,13), de la crida a Leví d'Alfeu (Lc 5,27-38), del grup de les dones (Lc 8,1-3) i, després, dels Setanta-dos deixebles samaritans (Lc 10,1.17).

Després de la mort d'Esteve, un hel·lenista, hi haurà una persecució a Jerusalem contra els hel·lenistes, no pas contra els apòstols, és a dir, contra els hebreus. Serà precisament a partir d'aquests hel·lenistes que l'evangeli arribarà als pagans, fins a formar-se la comunitat d'Antioquia de Síria, d'on partiran Bernabé i Pau per continuar anunciant la bona nova. Aquesta distinció entre els hebreus i els hel·lenistes l'expressarà abundantment Lluç que utilitzarà la distinció entre la designació de caire hebreu *Ierousalem* i la designació de caire grec *Hierosòlyma*. La primera designa la ciutat com a centre de l'espiritualitat jueva: «Jerusalem», mentre la segona designa la ciutat en sentit neutre. Quan Lluç parli des de l'òptica dels hebreus utilitzarà el terme *Ierousalem*, mentre que quan ho faci des de l'òptica dels hel·lenistes dirà *Hierosòlyma*. Per poder apreciar aquestes diferències d'escriptura cal tenir en compte, igual que en altres casos d'estudis semblants, el text del còdex de Beza (D 05): els altres còdexs no han estat tan curosos en mantenir aquestes

⁴ Cf. J. RIUS-CAMPS, «Confrontación en la Iglesia primitiva: el círculo hebreo y el helenista en la obra de Lucas (Evangelio y Hechos de los Apóstoles)», en: PIÑERO (ed.), *Biblia y helenismo*, 261-306.

diferències que aparentment podrien semblar sense importància. Ambdues diferències no queden reflectides habitualment en les traduccions.

El viatge com a procés de canvi

En els paradigmes universals, el viatge, per camins de terra o per mar, es presenta sempre com la representació d'un procés de creixement i de canvi en el personatge que el realitza. Exemple d'això són els pelegrinatges, les processons, els viatges iniciàtics i els viatges de recerca. En aquest sentit, en totes les literatures i en totes les cultures es poden trobar exemples d'aquests recorreguts amb valors simbòlics.

També en la literatura hebrea es troben exemples molt clars, com l'èxode del poble d'Israel d'Egipte, el camí pel desert, l'arribada a la terra promesa, reiterat posteriorment en l'exili o l'anunci d'un nou èxode. En la literatura profètica, el llibre de Jonàs presenta un gran simbolisme en la fugida per mar del profeta a fi d'evitar realitzar la missió que ha rebut, la tempesta enmig del mar, el seu llançament a les aigües, l'acció de la balena i, finalment, la seva salvació al tercer dia. Lluc, en el segon volum de la seva obra, s'inspira en aquest relat de Jonàs per transformar-lo a partir de models de la literatura grega —l'Odissea, d'Homer, és l'exemple més paradigmàtic— per narrar extensament el viatge per mar de Pau, presoner, amb la tempesta, el naufragi i, finalment, la seva arribada a la illa de Malta, que li permet arribar a Roma i predicar amb tota llibertat als pagans, com era la missió que l'Esperit Sant li havia assignat. Es tracta, doncs, d'un exemple de simbiosi entre la cultura hebrea i la cultura hel·lenista, en aquest escrit d'un jueu hel·lenista com era l'autor de l'obra lucana.

Cloenda

Per entendre la relació entre la cultura hel·lenista i la cultura jueva no es pot dibuixar un esquema de confrontació, com si es tractés d'un lluita entre una fe tradicional jueva i una deformació a partir d'un paganisme hel·lenista. Dins del poble d'Israel i especialment en la diàspora es va produir una profunda maduració de la fe jueva a partir de certs valors de la cultura hel·lenista. Dins de la mateixa ciutat de Jerusalem, en temps de Jesús, hi havia jueus «hebreus» i jueus «hel·lenistes», diferència que s'expressava significativament amb la lectura d'una mateixa Escripura sagrada, uns en hebreu i els altres en grec.

El missatge sense barreres sembrat per Jesús en la terra d'Israel, amb una fraternitat que neix de la invocació de Déu com a «Pare nostre», va trobar —per l'acció de l'Esperit Sant— la seva expressió madura amb l'universalisme viscut en les comunitats judeohel·lenistes i l'acollida de tots els pobles en una mateixa «assemblea de Déu». L'hel·lenisme no va produir una deformació del missatge de Jesús Messies, sinó que

va manifestar amb plenitud el seu missatge de salvació, en tant que Senyor i Fill de Déu. Per això, en l'Evangeli segons Mateu, un text profundament jueu, les darreres paraules de Jesús ressuscitat són: «Aneu, doncs, a tots els pobles i feu-los deixebles meus, batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant i ensenyant-los a guardar tot allò que us he manat. Jo soc amb vosaltres dia rere dia fins a la fi del món» (Mt 28,19-20).

«Què és l'home» (Salm 8,5). Un itinerari d'antropologia Bíblica

Publiquem el “pròleg” que la Dra. Núria Calduch-Benages, secretària de la Pontifícia Comissió Bíblica i catedràtica d'Antic Testament a la Facultat de Teologia de la Pontifícia Universitat Gregoriana i professora convidada al Pontifici Institut Bíblic de Roma, ha escrit per a la versió catalana de *Què és l'home?*, traduïda per Concepció Huerta. La nostra Associació Bíblica de Catalunya ha promogut i tingut cura de l'edició catalana d'aquesta obra tan important en el camp de la teologia bíblica. Us recomanem vivament la lectura de *Què és l'home?*.”

Al matí del divendres 23 d'abril de 1993, durant una audiència commemorativa dels 100 anys de l'encíclica *Providentissimus Deus* de Lleó XIII i dels 50 anys de l'encíclica *Divino afflante Spiritu* de Pius XII, ambdues dedicades als estudis bíblics, l'aleshores cardenal J. Ratzinger va presentar al papa Joan Pau II el document de la Pontifícia Comissió Bíblica (PCB) *La interpretació de la Bíblia en l'Església*, publicat el 15 d'abril d'aquell any. En aquell temps jo era una jove estudiant del Pontifici Institut Bíblic (PIB) de Roma i estava treballant en la meua tesi doctoral. El nou document va causar un gran impacte en el món acadèmic i tothom en parlava. Conferències, introduccions, presentacions, grups de debat..., professors i alumnes del PIB tots hi participàvem d'una manera o altra. Enguany celebrem els 30 anys d'un document que va marcar una època, i és precisament en aquest marc que tinc l'honor de presentar, en qualitat de *Segretario* (en italià el meu càrrec es declina en masculí!) de la Pontifícia Comissió Bíblica, la versió catalana del seu últim document.

Què és l'home? (Salm 8,5). Un itinerari d'antropologia bíblica és el resultat de la feina duta a terme per la Comissió durant els anys 2014-2019 i que ha estat interrompuda aquests últims anys a causa de la pandèmia. El títol (*Què és l'home?*) és una pregunta molt antiga i, al mateix temps, molt actual. És la pregunta que es fa el salmista i que també nosaltres, homes i dones del segle XXI, continuem fent-nos. El

Informacions

subtítol (*Un itinerari d'antropologia bíblica*) indica l'elecció metodològica adoptada per intentar respondre la pregunta fonamental.

El Document no és un manual, ni una introducció, ni un compendi d'antropologia bíblica, sinó un itinerari (del llatí *iter*, «via, viatge, recorregut»), és a dir, un camí bíblico-antropològic que vol «sintetitzar el que la Bíblia diu sobre l'antropologia» (DPCB, n. 4). Com assenyala l'aleshores secretari de la Comissió, el jesuïta Pietro Bovati, un aspecte particularment interessant del Document és la seva metodologia: «En obediència a la Paraula de Déu, que exigeix ser considerada en la seva totalitat, el Document no pren citacions o textos aïllats, citant-los com a “prova escripturística” d'un discurs prefixat, sinó que assumeix la tasca d'exposar tot l'*iter* comunicatiu de la Bíblia» (cf. *Osservatore Romano* 9/10 gener 2020).

El papa Francesc, tenint en compte els reptes pastorals del nostre temps, va demanar als membres de la Comissió que estudiessin la concepció de l'ésser humà en la Sagrada Escripura per tal d'oferir, no solament als cristians sinó al món sencer, un missatge tranquil·litzador basat en la interpretació dels textos bíblics. Seguint el seu mandat, la Comissió Bíblica no es limita en aquest document a respondre algunes qüestions antropològiques específiques, sinó que ofereix una visió integral de la persona humana, de la seva dignitat, de les seves relacions i del seu destí, perquè en aquest marc global els desafiaments de la nostra cultura trobin el lloc adequat.

La presentació del Document per part del cardenal Luis Ladaria SJ, president de la PCB, va seguida d'una breu introducció (nn. 1-13) en què es presenten alguns principis hermenèutics fonamentals que estan en la base del Document: obediència a la Paraula de Déu, la totalitat de l'Escripura, l'ésser humà en relació, l'ésser humà en la història; segueixen algunes indicacions pràctiques per a la lectura i, finalment, es fa referència a l'esperit en què s'ofereix.

El Document està dividit en quatre capítols seguits d'una breu conclusió (nn. 347-350). El primer capítol («L'ésser humà creat per Déu», nn. 14-68) presenta l'ésser humà, home i dona, com a criatura de Déu. Si, d'una banda, l'home és un ésser fet de pols, de l'altra, és un ésser viu gràcies a l'alè diví (cf. Gn 1,26-27). El segon capítol («L'ésser humà al jardí», nn. 69-149) il·lustra la condició de l'ésser humà en el paradís de l'Edèn. Aquí s'aborden els temes de l'alimentació (aliment material i aliment espiritual), el treball (lleis i normes, problemes i limitacions, treball humà i treball diví) i la relació amb altres éssers vius. El tercer capítol («La família humana», nn. 150 a 265), el més substancial, tracta de les relacions interpersonals que neixen en el si de la família i que després s'estenen a la vida social (la relació conjugal, entre pares i fills, l'amor fratern), així com d'algunes qüestions problemàtiques relacionades amb la sexualitat o els conflictes entre els pobles. El quart capítol («L'ésser humà en la història», nn. 266-346) està dedicat a la relació de l'ésser humà amb la llei, una relació que no sempre és pacífica. Sovint l'ésser humà, en escollir un camí de mort, transgredeix el

mandat diví; això no obstant, Déu intervé transformant la història humana, marcada pel pecat, en un esdeveniment de salvació.

Una novetat del Document és la seva forma d'exposició. Atès que el relat de Gn 2-3 —llegit conjuntament amb Gn 1— és la base programàtica del Document, al principi de cada capítol, després d'una breu introducció, es reproduïx (en negreta) un passatge del relat fundacional: Gn 2,4-7 en el primer capítol, Gn 2,8-20 en el segon, Gn 2,21-25 en el tercer i, finalment, Gn 2,16-17; 3,1-7; 3,8-24 en el quart. El text bíblic va seguit d'un breu comentari exegetí (en cursiva) en el qual apareixen els principals motius temàtics. A continuació es tracten els diferents temes seguint les indicacions de l'Escriptura en aquest ordre: per a l'Antic Testament seguim la tradicional tripartició: Torà (Pentateuc), Profetes i Escrits sapiencials, dedicant especial atenció al Salteri; per al Nou Testament hem escollit una senzilla divisió en dues parts: d'una banda, els Evangelis «tenint en compte l'exemple i l'ensenyament del Mestre Jesús, destacant-ne especialment els aspectes innovadors» (DPCB, n. 7) i, d'altra banda, la tradició dels Apòstols, especialment els escrits paulins. Cal notar, per últim, que en el text s'introdueixen sovint, en un tipus de lletra més petit, alguns desenvolupaments integradors de diferent naturalesa destinats a aprofundir en el tema tractat. Alguns són aclariments terminològics com, per exemple, l'expressió «imatge de Déu» o el terme *'ādām*; altres són petits excursos: sobre els àngels, les genealogies, el ritu de la circumcisió, el diable, les lleis de la guerra, el levirat...; i altres són breus consideracions que ajuden a entendre els passatges bíblics: sobre l'alimentació humana, la custòdia de la creació, el perdó i el nou pacte...

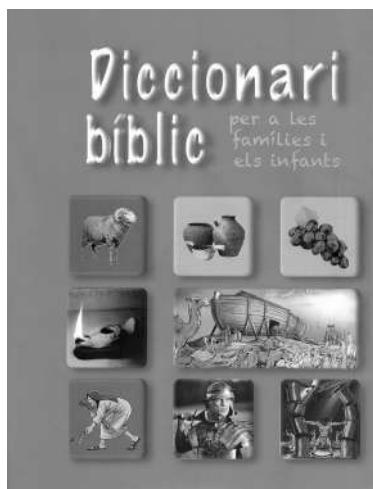
Abans de concloure aquesta breu presentació, voldria agrair a tota la Junta de l'Associació Bíblica de Catalunya (ABCat) la decisió que varen prendre, en una reunió de l'octubre del 2020, de traduir l'esmentat document al català. Una agraïment especial per a la Concepció Huerta i Vallès, autora de la versió catalana i els editors Joan Ferrer, President de la ABCat, i Joaquim Malé per la magnífica edició que han preparat. En fi, un gràcies a les edicions de la Facultat de Teologia de Catalunya (AUSP) pel fet d'haver acceptat aquesta publicació en la seva Col·lecció Universal.

Només em queda recomanar aferrissadament la lectura d'aquest document a tots els educadors i educadores en la fe, així com als professors i estudiants de les facultats de teologia, dels instituts de ciències religioses, als catequistes i a qualsevol persona interessada en la Bíblia, en la seva antropologia i, en definitiva, en la vida de l'Església.

Núria Calduch-Benages

Diccionari bíblic per a les famílies i els infants

Agustí BORRELL — Joan FERRER (Coordinadors de l'edició en català), *Diccionari bíblic per a les famílies i els infants*. Traduït per Josep M. Lluch, Barcelona: ABCat – CPL 2023. 300 pàg.

Granota

Animal que viu en terra ferma i en l'aigua, i que a Egipte va esdevenir una plaga.

Els marges del Nil, sovint eren pantanosos i hi vivien una gran quantitat de granotes. Els egipcis adoraven el Nil perquè regava la terra i la feia fèrtil. Un dels seus déus tenia cap de granota. Però aquests animals van ser l'instrument de la segona plaga que Déu va infligir als egipcis perquè el faraó no deixava que els israelites sortissin del país.

Esbrina què és el que van envair completament les granotes.

Ex 7,26-8,10

→ Egipte, Nil, plaga

Granota comuna

Traduïda de l'edició en francès i adaptada a la nostra llengua i context, ens trobem davant d'una obra de divulgació bíblica extraordinària per a petits i grans. És un llibre que ens immergeix en el món de la Bíblia. S'expliquen unes 1.400 paraules de l'Antic i del Nou Testament d'una manera clara, entenedora i gràfica.

És molt senzill trobar un mot en aquest diccionari. Manté un ordre alfabètic que facilita la cerca de paraules, cada paraula està marcada amb un pictograma que indica a quina categoria pertany (personatges, animals, plantes, ciutats o construccions humanes, regions i territoris, muntanyes, fets o objectes de la vida quotidiana, festes i religió, conceptes i aliments). Moltes definicions van acompanyades d'il·lustracions, fotografies i mapes que faciliten la lectura i comprensió del text. També hi ha comentaris d'infants i d'adults sobre temes que avui dia ens fan reflexionar, com la crida, la llibertat, la malaltia o la mort. Per ajudar a aprofundir, ampliar i conèixer més i millor les històries bíbliques, també hi ha preguntes, referències bíbliques i suggeriments per buscar altres mots relacionats amb la paraula consultada. Per fer encara més amena la lectura d'aquest llibre, de tant en tant, hi trobem pàgines amb endevinalles, jocs i receptes de cuina.

Ens hem de felicitar per aquesta obra que ajuda a comprendre de manera seriosa, i alhora divertida, les històries de la Bíblia de manera personal i en grup. La Paraula és viva i cal difondre-la arreu, és important i recomanable compartir aquestes històries i continguts amb la gent del nostre entorn.

 Nard, perfum de nard
Planta medicinal de la qual s'obté un perfum molt car. Fa més de dos mil anys, el nard ja era molt valorat. La seva arrel desprèn una flaire especialment agradable. Com que el nard indi no creixia a Israel, havien d'importar-lo. A Betània, una dona va buidar sobre el cap de Jesús una ampolla de perfum de nard autèntic.

 Esbrina quin era el preu d'aquell perfum.
 Mc 14,3-9; Jn 12,3
→ **Betània**

 Natan («Déu ha donat»)
Diminutiu de Jonatan i de Natanael; profeta de Jerusalem contemporani dels reis David i Salomó. El rei David havia mantingut relacions íntimes amb Betsabé, la dona de l'oficial hitita Uries, i va fer destinar Uries a primera línia del combat perquè morís i així ell pogués prendre Betsabé per muller. Déu va enviar Natan a David per fer-li saber que havia pecat contra el Senyor.

 Esbrina quin projecte va confiar a Natan el rei David.
 2Sa 7,1-3; 2Se 12,1-25
→ **Betsabé, David, Uries, Het**

Nardostachys grandiflora, planta de la qual s'extreu el perfum de nard

 Gran sacerdot
Era responsable de tots els sacerdots i en supervisava les funcions. En temps de l'AT hi havia un gran sacerdot al temple de Jerusalem. Vetllava perquè el culte s'acordés a les lleis i perquè els sacerdots complissin bé la seva feina. Anava abillat amb una túnica especial i sumptuosa. Una vegada l'any, el Dia de l'Expiació, entrava al lloc santíssim del temple, on demanava el perdó de les faltes de tot el poble.

En temps del NT s'encarregava dels grans sacrificis dels dies festius. També representava el poble jueu pel que fa a qüestions polítiques. A més, era el cap suprem del Sanedrí. Era, doncs, l'home més important en la regulació de les qüestions polítiques, religioses i judicials, com, per exemple, quan es tractava de jutjar algú. Jesús és considerat el gran sacerdot definitiu, que ha redimit la humanitat amb la pròpia sang.

 Esbrina qui va ser el primer gran sacerdot.
 Ex 28,1-3; Mc 14,53-64; He 9,11-14
→ **Aaron, Sanedrí, levites, sacerdot**

M. Pilar Lozano i Jaume Balateu

Núria Calduch-Benages, membre de l'Acadèmia Europea de les Ciències i les Arts

La Núria Calduch-Benages, membre estimadíssima de la nostra ABCat, ha rebut tot un seguit de responsabilitats de primer nivell en els darrers anys, sobretot vinculades a la Cúria de Roma. Doncs bé, a mitjan del passat mes d'abril tingué un reconeixement de fora de les instàncies romanes: ha estat escollida membre de ple dret de

La Dra. Núria Calduch-Benages en la cerimònia d'ingrés en l'Acadèmia europea de les ciències i les arts

Informacions

*La Dra. Caldúch
amb altres membres
de l'EASA*

la *European Academy of Sciences and Arts* (EASA). Es tracta d'una societat acadèmica d'origen austríac —fundada pel cèlebre arquebisbe Franz König— creada el 1990 i que compta en la seva llista de membres amb diversos premis Nobel (medicina, física, química, economia, pau) i un llarg reguitzell d'acadèmics europeus actuals.

Des de l'ABCat volem fer-nos ressò d'aquesta notícia tan esplèndida, per a la Núria i per a la nostra associació. Com bé sabem els qui la coneixem, la Núria és la més sàvia; però cal afegir-hi que la seva simpatia és tan gran com la seva sapiència i, a més, és la millor ambaixadora de l'ABCat i de Catalunya.

Ad multos annos, Núria!

La Bíblia bilingüe

L'editorial navarresa Verbo Divino acaba de publicar una obra monumental: *Biblia Bilingüe*. Són dos toms en tres volums que contenen l'Antic Testament (tom I, v. 1: Pentateuc i Profetes; tom I, v. 2: Escrits i Deuterocanònics) i el Nou Testament (tom II). Amb més de cinc mil pàgines, estem davant d'un esdeveniment cultural de primer ordre en la cultura espanyola. Val a dir que la relació qualitat/preu és francament bona: una publicació que conté la reproducció exacta de les edicions científiques de la Bíblia que es fan servir avui (*Biblia Hebraica Stuttgartensia*, 5a edició de 1997, *Septuaginta*, 2a edició de 2006 i *Novum Testamentum Graece* de Nestle-Aland, 28a edició de 2012), juntament amb la feina ingent de la traducció revisada de la versió Cantera-Iglesias, tot plegat fa que el preu (uns 200 €) sigui irrisori. Cal tenir en compte que qualsevol altra editorial estrangera en demanaria això per a cada volum...

L'ocasió de l'obra no pot ser més oportuna. En primer lloc perquè la cultura espanyola no disposava d'una Bíblia bilingüe de categoria —com sí que tenen altres llengües europees—, però també perquè resulta imprescindible de cara als estudiants de llengües antigues, especialment de teologia, així com per als professors d'aquest tipus de matèries. Els hebraïstes que s'han encarregat de la revisió científica —el Dr. Joan Ferrer, president de l'ABCat, i el Dr. Juan-Pedro Monferrer, catedràtic de la universitat de Còrdova— han usat la traducció de Francisco Cantera i Manuel Iglesias, sobretot per raó de la seva literalitat. La feina, però, ha estat molt important: calia revisar a fons l'estil de la traducció —sobretot per l'AT— per evitar un cert to arcaïtzant. Per exemple, els *hapartemim* 'nobles' que apareixen en el llibre d'Ester (cf. Est 1,3; 6,9) eren anomenats 'primates', traducció que ara com ara ens situa en un horitzó de zoologia o cinema fantàstic, però en cap cas en l'accepció de personatge distingit pel seu rang.

Per adonar-nos de la tasca excelsa de traducció i revisió feta pels filòlegs Ferrer i Monferrer, ens servirà un sol exemple:

Salm 1,6:

בִּיּוֹדֵי יְהוָה דֶּרֶךְ צְדִיקִים וְדֶרֶךְ רָשָׁעִים תֵּאבֵד

Traducció: *Pues Yahveh se cuida del camino de los justos, en tanto que la vía de los impíos acaba mal.*

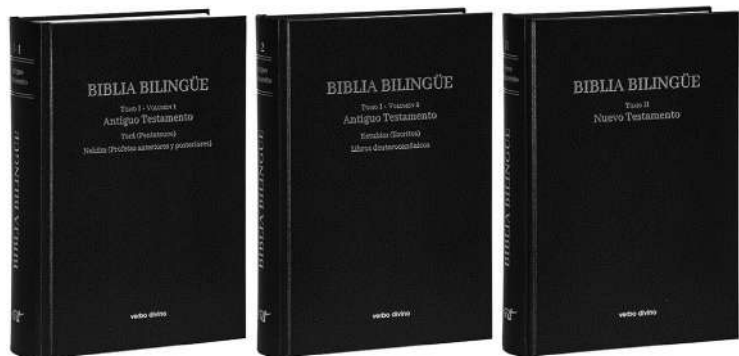
Si fem l'exercici d'afegir la traducció literal, paraula per paraula, podrem notar millor l'ajuda que suposa aquesta traducció. En castellà fa així: 'Porque conoce Yahveh *el* camino de *los* justos, y *el* camino de *los* impíos perecerá'. En nota al peu, els professors Ferrer i Monferrer han afegit unes precisions filològiques:

1,6a. Se cuida. Más lit.: «conoce».

1,6b. Acaba mal. Más lit.: «perecerá».

Ja veiem que les precisions, que sovint són indicacions de la literalitat exacta quan s'opta per una traducció alternativa, són d'una ajuda inestimable a fi d'acostar-nos al text hebreu. Altres voltes també indiquen lectures incertes del text i, per tant, la necessitat d'interpretar-lo i prendre una decisió filològica concreta.

En síntesi, ens trobem davant d'una eina magnífica que, amb tota pro-

Informacions

babilitat, serà un instrument de futur: aquesta *Biblia Bilingüe* és l'ajuda que cal per a poder seguir el text hebreu (AT) i grec (AT i NT) pràcticament paraula per paraula. Sense saber-ne molt, els estudiants i els estudiosos se'n podran servir per avançar amb l'estudi de la Paraula de Déu o per situar-se ràpidament enmig d'un oceà impossible de ser navegat amb solvència per ningú; bé, potser el vell Gesenius, però això ja són figures d'un altre paner.

Des de l'ABCCat ens alegrem profundament d'aquesta iniciativa i felicitem efusivament tant els curadors del volum com, sobretot, el tàndem de filòlegs que s'han submergit en aquestes mars remogudes i ens han ofert una eina inestimable. I, sobretot, no ens oblidem d'agrair-ho com cal: *Laus Deo!*

Joaquim Malé i Ribera

Pelegrinatge a Terra Santa

“Quina alegria quan em va dir: anem a la casa del Senyor...”
(Salm 122)

Em vaig disposar a anar a Terra Santa, després de tres anys d'anar-se posposant el viatge a causa de la covid, entre inquieta i il·lusionada. Me n'hi anava amb gent desconeguda —era l'única sabadellenca en un grup de terres tarragonines—, que aviat vaig constatar que era acollidora, amable i riallera.

Com en un conegut poema de Baudelaire referit a la naturalesa, Israel “és un temple on uns pilars vivents / deixen, de tant en tant, sortir obscures paraules. / L'home hi passa a través d'una selva de símbols / que l'observen amb esguards

Pelegrins de la paraula: Porta bonica, esplanada del temple, Jerusalem

Pelegrins de la Paraula: Cafarnatim

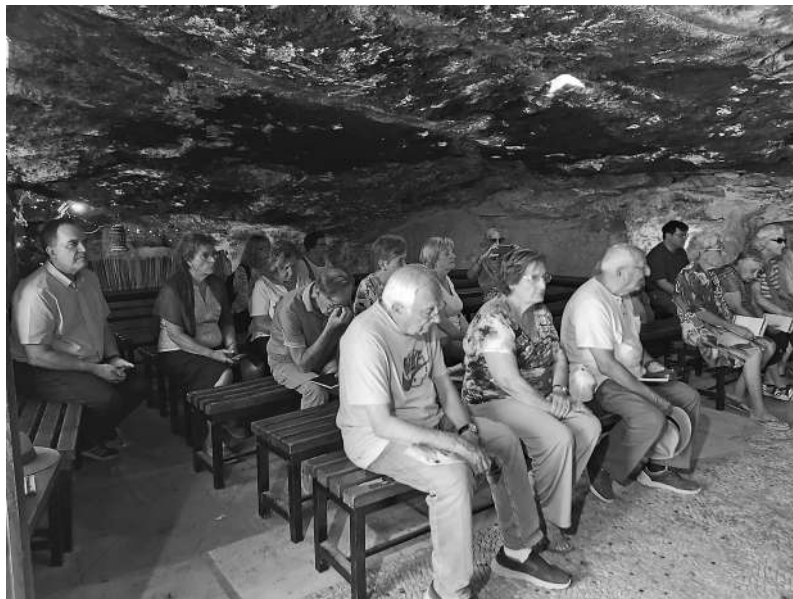

familiars”. Efectivament, em vaig deixar bressolar per aquestes “paraules confuses” que, de vegades, són testimonis fragmentaris, escassos, incerts del pas de Jesús per aquelles terres, que a la vegada deixen lliure la imaginació. Val a dir, però, que les explicacions in situ de mossèn Antoni em feien arrelar en el temps de Jesús i en l’espai que m’acollia.

Per començar, Israel és una terra de contrastos, on les ciutats modernes com Tel Aviv —o Herzliya— s’alternen amb vestigis de fa milers d’anys. També és un país que es renova constantment, com ho demostren la construcció contínua de noves carreteres o l’adopció d’un sistema de regadiu gota a gota que fa possible extensos conreus d’oliveres, mangos, plataners, dàtils o cotó, i fins i tot permet la gespa a tocar de platja. D’altra banda, les restes arqueològiques, tan ben conservades com les de Magdala, expliquen meravellosament el passat social, històric i religiós de la gent i el territori.

I encara més contrastos: la Galilea, terra fèrtil, endreçada, productiva al nord enfront de la calma del Tiberíades, amb el seu color blau canviant segons l’hora del dia; la magnificència de les ruïnes mig submergides a Cesarea Marítima i l’aspror del desert de Judà o la calor groguenca en el camí cap a Jericó; o les cases de beduïns a prop de les excavacions arqueològiques que es veuen des de l’autopista. Pilars vivents d’un país que parlen confusament de realitats diferents que es fan simultànies als meus ulls. Ens trobem, això sí, en un país que guarda religiosament qualsevol empremta del seu passat: la casa de Pere a Cafarnaüm; el *cardo* de l’època d’Adrià al barri jueu de

Informacions

*Pelegrins de la
Paraula: Camp
dels pastors*

Jerusalem; l'escala que puja al Calvari, darrere la casa d'Annàs; els superbs mosaics de la basílica del Tabor.

No és estrany, doncs, que siguin moltes les sensacions associades al país: entre d'altres, l'olor de figuera pertot, el gust especiat de les amanides, la calor del mar Mort, la quietud i la calor dels carrers en el moment del Viacrucis, el magnífic esmorzar de les monges Franciscanes Missioneres, o el xivarri als carrerons que van de la porta de Damasc fins al Sant Sepulcre, plens de paradetes. Com també són difícils d'oblidar determinats gestos d'empatia de la gent: els gelats comprats pel Gabriel, director de l'agència cristiana de Jerusalem, el dia de la visita a Canà per apaivagar la calor de la tarda; la ruixada d'aigua amb la mànega amb què es va refer de l'assolellada la nostra companya Montserrat; el vi de Canà obsequiat per l'Esperança, la guia de l'ABCCat; l'ampolla d'aigua que un botiguer li va donar a Mn. Antoni mentre fèiem el Viacrucis; o bé la tornada a l'hotel en autocar que no estava prevista perquè era el dia festiu en què lliurava el nostre xofer, que amablement ens va estalviar un bon tram sota els 38 graus de xafogor aclaparadora. Aquests gestos humans van acabar d'arrodonir un recorregut emotiu i apassionant per una part fonamental dels nostres orígens i les nostres creences.

Israel i Palestina són un temple que traspua fe a cada racó: en les escultures de bronze de l'Anunciació, del Primat de Pere, les de Gallicant. Fe insinuada com rere un vel a través dels grafitis, inscripcions, jocs a terra... des de temps immemorials, en construccions bizantines, dels croats, musulmanes i modernes, mostres de l'amor que

*Vista de Jerusalem
des de la
muntanya de les
Oliveres
Pelegrins de la
Paraula 2023
Associació Bíblica
de Catalunya*

va devorar els cristians d'abans. Els d'avui aplanen el camí cap als llocs sants, netegen mosaics bizantins a la basílica de la Nativitat a Betlem, fan sentides homilies que il·luminen la Paraula als pelegrins. Res no deixa indiferent, tot expressa l'Amor. Aquest Amor que defensa la Creació ja des del principi.

La poeta Emily Dickinson ho expressa millor que jo:

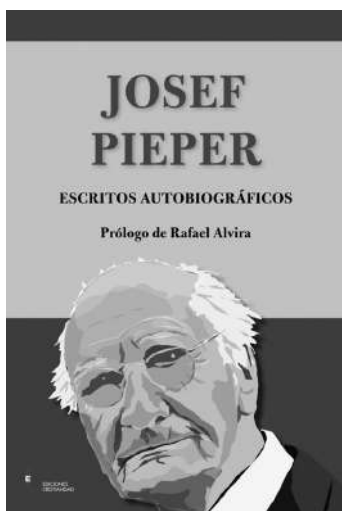
“L'Amor - és anterior a la Vida – Posterior – a la Mort – /L'Origen de la Creació, i / el Defensor de la Terra –” (Poema 980, 1865).

Maria Carme Miralda Casanovas

Notícies bibliogràfiques

JOSEF PIEPER, *Escritos autobiográficos*. Prólogo de Rafael Alvira, Madrid: Ediciones Cristiandad 2023. 611 pàgines.

Josep Pieper (1904-1997) ha estat un dels pensadors catòlics més influents del segle xx. Ha estat considerat un dels millors coneixedors contemporanis de Plató i de sant Tomàs. L'obra que presentem recull els tres volums autobiogràfics que va escriure el filòsof, que era també un escriptor finíssim: 1. Allò que encara ningú no sabia (1904-1945); 2. El dia encara no ha acabat (1945-1964); 3. Una història sense final (1964-1984). A nosaltres, que estimem profundament la Paraula de Déu, crec que les reflexions d'aquest filòsof savi i profundament creient ens poden interessar en gran mesura: ens fa intuir el Misteri que hi ha darrere dels treballs i dels dies. Tot plegat explicat en una llengua magnífica.

XABIER PIKAZA, *Enséñanos a orar. El libro de los Salmos. Lectura cristiana*, Estella: Verbo Divino 2023. 832 pàgines.

Xabier Pikaza és una persona d'uns coneixements excepcionals, tant en Bíblia com en filosofia, teologia i història. L'últim llibre que ha escrit és una lectura cristiana del llibre del Salms. Us haig de dir que m'ha agradat molt (penseu que jo mateix he escrit un comentari al Salms, de caràcter teològic i literari, com el de Pikaza). Els Salms formen part del cor de la vida cristiana. Si haguéssim de comparar l'existència cristiana a un teixit, jo diria que l'ordit són els Salms i la trama l'Evangeli de Jesús (que és Jesús mateix). Pregar amb els Salms és la tasca que ha fet sempre el poble d'Israel, que ha fet Jesús i, seguint-lo a ell, l'Església sempre ha pregat amb aquests poemes, que són un

Notícies bibliogràfiques

tresor confiat a tothom qui se'n vulgui apropiari per a fer de la vida pregària.

Us recomano que llegiu aquest llibre que us ajudarà a pregar i a comprendre amb més profunditat el misteri dels Salms.

JOSEP RUAIX I VINYET, *Nous estudis de llengua*, Barcelona: Claret 2023. 1022 pàgines.

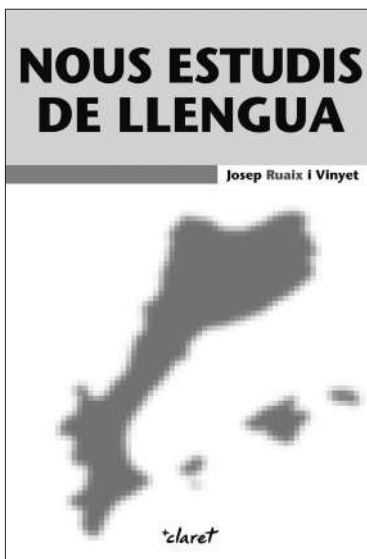
Josep Ruaix i Vinyet, fill de Moià (1940), és prevere i gramàtic i un dels millors coneixedors de la llengua catalana de tots els temps. Jo sempre l'anomeno «el Gran Ruaix» perquè el deute que tots els qui coneixem i ensenym la nostra llengua tenim amb ell és immens, segurament impagable. Les seves mítiques fitxes van fer un servei extraordinari a l'ensenyament del català, cruelment i sistemàticament perseguit pels poders de

l'Estat espanyol. Nosaltres vam aprendre a escriure la nostra llengua gràcies al treball de Josep Ruaix, gran educador en la camp de la llengua, generós a desdir i d'una afabilitat sense mesura.

I el mestre Ruaix, sempre generós, acaba de publicar un volum imponent, *Nous estudis de llengua*, que recull seixanta treballs (alguns ja coneguts i altres inèdits) més els apèndixs: llista d'abreviatures útils; clau bibliogràfica; bibliografia del corpus i índex sistemàtic. L'autor mateix proposa que els estudis es reparteixin en les seccions següents: 1. Temes introductoris; 2. Fonètica i ortografia; 3. Morfosintaxi; 4. Lèxic; 5. Estilística; 6. Miscel·lània.

Una obra així, que conté milers d'exemples trets de textos reals, que Josep Ruaix ha recollit i comenta, no pot ser ressenyada: és una mena de gran enciclopèdia d'exemples lingüístics ordenats, comentats i millorats, a partir del bon criteri de l'autor, criteri que sempre és presentat i justificat amb raons sòlides.

Recordeu que Josep Ruaix va ser el corrector de la *Bíblia catalana: traducció interconfessional* (la nostra BCI). Sobre les virtuts lingüístiques de la BCI, el filòleg Albert Pla Nualart (responsable lingüístic del diari *Ara*) ha escrit: «Per sort, la Bíblia interconfessional en línia sí que permet aquestes cerques [la cerca de grups de paraules, que és del tot crucial per a extreure'n informació sintàctica] i ofereix, a més, la garantia d'haver estat feta per un

Notícies bibliogràfiques

gran equip de filòlegs i haver estat revisada per un dels millors correctors del país, Josep Ruaix i Vinyet.»

Els *Nous estudis de llengua* són un luxe per a la llengua i la cultura catalanes: permeten que les persones interessades en el coneixement aprofundit de la nostra llengua se submergeixin en el cor

d'aquest llibre oceànic i hi puguin tastar fruits saborosos de la nostra llengua amb els comentaris selectes de Josep Ruaix.

Moltes gràcies, Gran Ruaix, per tot el que ens has ensenyat i ens continues ensenyant!

Joan Ferrer

PORTAL

Joan Magí Ferré

Pàg. 1

ARTICLES

El cor que escolta a la llum de la literatura profètica

per Núria Calduch-Benages

Pàg. 5

Tres models neotestamentaris per a la missió

per Jaume Fontbona i Missé

Pàg. 13

Surfista de l'Evangeli. Lectura narrativa envoltant de l'Evangeli segons Mateu

per Justino Martínez Pérez

Pàg. 23

La influència de l'hel·lenisme en els evangelis sinòptics i en els

Fets dels Apòstols

per Rodolf Puigdollers i Noblom

Pàg. 31

INFORMACIONS

«Què és l'home» (Salm 8,5). Un itinerari d'antropologia Bíblica

Pàg. 43

Diccionari bíblic per a les famílies i els infants

Pàg. 46

Núria Calduch-Benages, membre de l'Acadèmia Europea de les Ciències i les Arts

Pàg. 47

La Bíblia bilingüe

Pàg. 48

Pelegrinatge a Terra Santa

Pàg. 50

NOTÍCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Pàg. 54